

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

ŽIVOTNÍ CÍLE Z POHLEDU DOSPÍVAJÍCÍCH GOALS IN LIFE FROM THE PERSPECTIVE OF ADOLESCENTS

Bakalářská práce: *11-FP-KPP-62*

Autor: Barbora Vymazalová

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Josífková

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
58	18	0	0	23	1

V Liberci dne: 23. 04. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora VYMAZALOVÁ**
Osobní číslo: **P09001323**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Životní cíle z pohledu dospívajících**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

- provést analýzu některých cílů a postojů dospívajících

Metody:

- dotazník, rozhovor

Požadavky:

- prostudování odborné literatury
- prostudování metody dotazníku a dalších průzkumných metod
- provedení průzkumu
- vypracování závěrů a podnětů pro zlepšení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny, Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-250-8

MAREŠ, J.a kol. Kvalita života u dětí a dospívajících, Brno 2008. ISBN 978-80-7392-076-0

CARR-GREGG, M.; SHALE, E. Pubertáči a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících, Portál 2010. ISBN 978-80-7367-662-9

URBANOVSKÁ, E. Škola, stres a adolescenti, Olomouc: Univerzita Palackého 2010. ISBN 978-80-244-2561-0

VÁGNEROVÁ, M.; KLÉGROVÁ, J. Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících, Karolinum 2008. ISBN 978-80-246-1538-7

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie, Portál 2000. ISBN 978-80-246-0956-8

MACEK, P. Adolescence, Portál 2003. ISBN 978-80-7178-747-7

KOHOUTEK, R. Osobnost a sebepoznání studentů, Akademické nakladatelství Cerm 1998. ISBN 978-80-7204-087-1

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu, základy kvantitativního výzkumu, Praha 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jitka Josífková

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **13. května 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

dne

23. 05. 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Životní cíle z pohledu dospívajících
Jméno a příjmení autora: Barbora Vymazalová
Osobní číslo: P09001323

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom/a povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 04. 2012

Barbora Vymazalová

Poděkování:

Děkuji PhDr. Jitce Josífkové za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a trpělivost.

Zároveň děkuji rodině za podporu, bez níž by tato práce nevznikla.

Anotace:

Životní cíl může být smyslem života. Je to něco, čeho chceme dosáhnout, za čím jdeme...

Bakalářská práce je zaměřena na životní cíle adolescentů. Zkoumá, čeho by dospívající rádi dosáhli v oblasti vzdělání, rodiny, zaměstnání a jakou mají představu o své budoucnosti. Výzkum byl proveden metodou dotazníku doplněné rozhovorem. Z výzkumu vyplývá, že velké množství adolescentů by chtělo vystudovat vysokou školu, poté dosáhnout dobře placeného pracovního postavení a v budoucnu plánuje založení rodiny.

Klíčová slova:

adolescence, kvalita života, hodnoty, cíle, rodina, zaměstnání

Abstract:

Life goal can be the meaning of life, it's something we want to accomplish, what we ... The thesis is focused on life goals of adolescents. It examines what teens would like to achieve in education, family, job and what is their vision of their future. The research was conducted using the questionnaire, supplemented by interviews. Research indicates that many adolescents would like to graduate from high school after achieving a well-paid, work status and future plans to start a family.

Keywords:

adolescence, the quality of life, values, goals, family, job

OBSAH:

SEZNAM GRAFŮ:	8
ÚVOD	9
1. TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1. ADOLESCENCE.....	11
1.1.1. CHARAKTERISTIKA ADOLESCENCE	12
1.1.2. HLAVNÍ ZNAKY VÝVOJE V OBDOBÍ ADOLESCENCE.....	13
1.1.2.1. KOGNITIVNÍ VÝVOJ.....	13
1.1.2.2. EMOČNÍ PROJEVY	13
1.1.2.3. SOCIÁLNÍ VÝVOJ	13
1.1.3. OBLAST VZTAHŮ.....	14
1.1.3.1. RODINA A VZTAHY K RODIČŮM	14
1.1.3.2. VZTAHY K VRSTEVNÍKŮM	14
1.1.3.3. PARTNERSKÉ VZTAHY	15
1.1.4. VÝVOJOVÉ ÚKOLY ADOLESCENTŮ	15
1.1.4.1. UTVÁŘENÍ IDENTITY	16
1.1.4.2. SEBEPOJETÍ A SEBEHODNOCENÍ	16
1.1.5. BUDOUCÍ CÍLE	18
1.1.5.1. ŽIVOTNÍ CÍLE ADOLESCENTŮ	19
1.1.6. KVALITA ŽIVOTA.....	20
1.2. SOCIALIZACE OSOBNOSTI.....	21
1.2.1. HODNOTOVÁ ORIENTACE	22
1.2.2. HODNOTY.....	22
1.2.3. HODNOCENÍ.....	24
1.2.4. POSTOJE.....	24
2. VÝZKUMNÁ ČÁST	26

2.1.	CÍL VÝZKUMU.....	26
2.1.1.	HLAVNÍ CÍLE	26
2.1.2.	VEDLEJŠÍ CÍLE	26
2.2.	VÝZKUMNÝ VZOREK	27
2.3.	VÝZKUMNÉ METODY.....	27
2.3.1.	DOTAZNÍK	27
2.3.2.	ROZHOVOR	28
2.4.	PŘEDPOKLADY	28
2.5.	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	29
2.6.	SROVNÁNÍ.....	51
2.7.	VYHODNOCENÍ PŘEDPOKLADŮ	52
2.8.	DISKUSE.....	53
3.	ZÁVĚR.....	55
4.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURA.....	56
	SEZNAM PŘÍLOH:	58

Seznam grafů:

Graf č. 1	s. 30
Graf č. 2	s. 31
Graf č. 3a	s. 32
Graf č. 3b	s. 33
Graf č. 4	s. 33
Graf č. 5	s. 34
Graf č. 6	s. 35
Graf č. 7	s. 36
Graf č. 8	s. 37
Graf č. 9	s. 38
Graf č. 10	s. 39
Graf č. 11	s. 40
Graf č. 12	s. 41
Graf č. 13	s. 42
Graf č. 14	s. 43
Graf č. 15	s. 44
Graf č. 16	s. 45
Graf č. 17	s. 46
Graf č. 18	s. 47

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala životní cíle dospívajících. Dospívání je jedno z nejtěžších období života a jeho nedílnou součástí je uvědomění si budoucnosti. V tomto období se reálně zamýšlíme nad životními cíly, nad tím, k čemu chceme v životě dojít a jak dále pokračovat. Tehdy si adolescenti uvědomují, že již nejsou dětmi a proto začínou chápat význam studia, volby budoucího povolání, mezilidských vztahů a životního zázemí. Zároveň se s dovršením tohoto období pojí zodpovědnost sama za sebe.

Vzhledem k mé budoucí profesi si myslím, že je důležité znát názory dospívajících na vlastní život, jaké mají cíle a představy, nakolik jsou uvědomělí a zodpovědní. Při práci pedagoga je potřeba zajímat se o názory žáků, je dobré vědět, jak reálně jsou schopni vidět svou budoucnost.

Většina lidí si určuje životní cíle a ty se během života mění spolu se změnou hodnot a s postupem času. Cíle jednoho člověka se nemusí shodovat s cíli druhého. Vše je individuální a záleží na povaze člověka, životních zkušenostech, prostředí, rodině a mnoha dalších faktorech.

Cíle mého zkoumání i otázky v dotazníku, jsem se snažila rozdělit do několika částí, na otázky studia a školy, rodinu a vztahy, zaměstnání, vzhled. Dotazník doplňují otevřené otázky na téma životní cíle, hodnoty a budoucnost. Okruhům otázek „rodina a vztahy“ a „práce“ jsem se, z několika důvodů, rozhodla věnovat nejvíce pozornosti. Jedny z nich jsou změny na trhu práce, a to zejména vysoká nezaměstnanost, obtížnost sehnat práci ve vystudovaném oboru a náročnost sehnání zaměstnání hned po škole, bez předešlé praxe. Další důvody jsou změny rodinného statutu, jako např. neoddaní rodiče, svobodná matka, emancipace nebo tzv. život „single“. Tyto různé situace adolescenti vnímají a reagují na ně.

Aby výsledky zkoumání byly co nejobjektivnější, snažila jsem se oslovit různé studenty. Rozdíl byl v pohlaví, věku, místě bydliště a zaměření školy. Na celém tématu mě zajímalo, jak a jestli vůbec jsou dnešní adolescenti schopni se zamyslet nad svou budoucností, nad vlastním životem. Co očekávají od studia, od partnerů od budoucího zaměstnání, jaký ideální věk si představují na založení rodiny. V bakalářské práci se pokusím zjistit, jaké jsou hlavní cíle dospívajících, jak moc si myslí, že je důležitá rodina, práce, škola a co od budoucího života očekávají.

Je zajímavé sledovat, jak jsou někteří adolescenti v těchto otázkách uvědomělí a mají přesné a reálné představy o budoucnosti, zatímco dotazníky některých adolescentů

se z důvodu neadekvátnosti nedají vůbec k výzkumu použít. Souvisí to s individuálním vývojem každého jedince a tento vývoj má souvislost s mnoha faktory.

Samotná práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části budou vysvětleny hlavní charakteristiky dospívání, pojem kvalita života a dále pak pojmy související se socializací osobnosti, a to hodnotová orientace, hodnoty, postoje. Dále zde budou zmíněny některé výzkumy prováděné v předešlých letech, které s touto prací tematicky souvisí. V praktické části bude podrobně popsán samotný výzkum, včetně předpokladů a závěru.

1. Teoretická část

Teoretická část se rozděluje na tři podkapitoly. Nejdříve je vysvětlen pojem adolescence a jeho charakteristika, dále hlavní vývojové znaky a změny vztahů, k nimž dochází během adolescence. Zároveň zde jsou uvedeny nezbytné procesy, které během adolescence nastávají, jako utváření vlastní identity a sebepojetí. Ke konci této podkapitoly jsou ještě zmíněny budoucí cíle a perspektivy, tedy hlavní téma práce. V další podkapitole je stručně vysvětlen pojem kvalita života. Poslední část teoretického celku je zaměřena na socializaci osobnosti a na vymezení pojmů hodnotová orientace, hodnocení, hodnoty a postoje.

V celé této práci jsou uvedeny jen ty charakteristické znaky dospívání části socializace osobnosti, které přímo souvisí s tématem bakalářské práce.

1.1. Adolescence

Dospívání neboli adolescence je velmi intenzivně prožívané a komplikované období v životě každého jedince. Jedná se o samostatnou etapu v životě člověka, která časově spadá do druhého desetiletí života a dochází během ní ke kompletní přeměně jedince. V tomto období dochází k mnoha procesům. Jedná se o procesy růstu, zrání, dospívání, vývoje, socializace, osamostatňování, vyhraňování, formování a stabilizaci povahových vlastností. (Taxová, 1987)

Začátek adolescence se pojí s reprodukční zralostí a v tomto období se také ukončuje tělesný růst. V podstatě je to období mezi dětstvím a dospělostí. Během adolescence dochází k výrazným změnám a to především vývojovým a psychickým. Po ukončení tohoto období by měl být fyzicky, psychicky i emočně plně vyvinutý člověk, který je schopný vést plnohodnotný život a postarat se sám o sebe. Zároveň by si měl do budoucího života nést základní vědomosti a zkušenosti, které by měly být adekvátní věku.

Z ontogenetického hlediska se u dospívání hlavně jedná o pohlavní dozrávání, fyzický i duševní růst a sociální učení. Začínají se ve velké míře rozvíjet psychické schopnosti člověka a to například anticipace, symbolizace, seberegulace nebo sebereflexe, přičemž poslední dvě mají pro adolescenty významnou hodnotou, protože změny v sebereflexi nebo v sebehodnocení mohou vést i k novým dovednostem v přijímání sociálních rolí. (Macek, 1999)

1.1.1. Charakteristika adolescence

Termín adolescence je odvozen z latinského slovesa „adolescere“, které má význam dorůstat, případně dospívat, mohutnět. Označení adolescence se ale může volně zaměnit za označení dospívání či dorost nebo mládež, které je charakterističtější pro pedagogiku a sociologii. (Macek, 1999)

Vymezení období adolescence není jednoznačné a autoři se v něm zcela neshodují. Proto zde bude uvedena dvojí periodizace.

Adolescence se může rozdělovat na tři fáze, které jsou vzájemně velmi odlišné a během nichž dochází k mnoha změnám. Všechny tři etapy mají své určité charakteristiky a rozdíl v chování adolescentů v jednotlivých etapách (tedy např. 11 let a 18 let) je nesrovnatelný.

Časná adolescence - nejčastěji bývá datována v rozmezí od deseti do třinácti let. V tomto věku dochází k prvním pubertálním změnám a jde zde o přechod z dětství do adolescence. Zároveň se zde začne projevovat pohlavní dozrávání a u některých jedinců se v tomto období i ukončí. Jako typický projev této fáze adolescence lze považovat zvýšený zájem o vrstevníky opačného pohlaví a vývoj kognitivních procesů.

Střední adolescence - většinou je datována od čtrnácti do šestnácti let. V tomto období jde především o hledání vlastní identity, proto často dochází ke snaze o odlišení. Častým projevem bývá výrazné oblečení, hudba nebo specifický styl života.

Pozdní adolescence - datuje se do věkového rozmezí mezi sedmnácti a dvaceti lety. Tato fáze se nejvíce blíží k dospělosti. Zvětšuje se zde potřeba někam patřit, tedy sociální aspekt identity. Adolescent se mnohem více než kdy dříve zamýšlí nad osobní perspektivou, budoucností a to jak v pracovním, tak i v osobním a partnerském životě. (Macek, 1999, s. 45-46)

Jiné vymezení, ke kterému se přiklání např. M. Vágnerová (1999), je dělení dospívání na dvě po sobě jdoucí období. A to na pubertu, která trvá v rozmezí 11-15 let věku a dochází během ní spíše k biologické proměně, a na období adolescence, které trvá od 15 do 19 let věku. V tomto období dochází spíše k psychosociálním procesům.

1.1.2. Hlavní znaky vývoje v období adolescence

1.1.2.1. Kognitivní vývoj

Během dospívání dochází ke změně myšlení, které lze podle Piagetovy teorie nazvat „formálně logické“. To znamená, že adolescent je schopen chápat i velmi abstraktní pojmy (např. spravedlnost, právo atd.). Při řešení problému přemýšlí o různých alternativách, vytváří si hypotézy a ověřuje si je. Zároveň si vytváří i různé domněnky, které neopírá o reálnou skutečnost. Díky tomu dochází k větší kritičnosti různých autorit a jejich tvrzení a názorů. (Langmeier, 1998)

1.1.2.2. Emoční projevy

V období dospívání, převážně během časně adolescence, dochází k tzv. emoční labilitě, která ale během střední a pozdní adolescence odeznívá. Znamená to, že dospívající je velmi impulzivní, může často „vybuchovat“, reaguje nepředvídatelně. Souvisí to s hormonálními změnami, se zvýšenou mírou sebereflexe a egocentričnosti. Co se týče emočních projevů, bývá dospívání označeno jako nejobtížnější období života. (Langmeier, 1998)

1.1.2.3. Sociální vývoj

Během dospívání dochází, v souvislosti se sociálním vývojem, k několika vývojovým úkolům. Prvním je osamostatnění se od rodiny, která doposud poskytovala útočiště, citovou jistotu a oporu. Jde o uvolnění z rodinných vazeb. Je to jeden z důvodů, proč začínají dospívající hledat na svých rodičích chyby, byť i jen zdánlivé, a mohou být až přehnaně kritičtí. Jako další úkol přichází navazování vztahů s vrstevníky, nejprve stejného, a později i opačného pohlaví. Často se jedná o velmi intenzivní vztahy, které mohou vést až k pozdější zamilovanosti. Jako poslední úkol je určeno hledání vlastního postavení ve společnosti, které je pro období dospívání velmi charakteristické. Jde zde o otázky typu „co je smysl života“, „proč jsem na světě“, „co si o mě myslí ostatní“, „bude ze mě někdy něco“ atd. (Langmeier, 1998)

1.1.3. Oblast vztahů

1.1.3.1. Rodina a vztahy k rodičům

Rodina zůstává i v období adolescence jedním z nejvlivnějších faktorů socializace. Přesto se ale situace v rodině mění. Dospívající tráví s rodiči stále méně času, jejich hodnoty a postoje se mění a to má za následek i úbytek vzájemné interakce. Dochází k osamostatňování od rodičovské autority, což bývá pro rodiče často náročné. Zároveň je ale toto odpoutávání postupným procesem. Dospívající ještě nejsou ani samostatní, ani nezávislí, sice o to usilují, ale musí se vyrovnávat s mnoha požadavky a mnoho se od nich očekává. (Sobotková, 2001)

Během adolescence bývají dospívající ke svým rodičům až příliš kritičtí, proto by měla být výchova v tomto věku pokud možno méně autoritativní. Může se stát, že pokud u adolescenta probíhala raná adolescence klidněji, během následujícího období se projeví větší úsilí o samostatnost a nezávislost a vztahy k rodičům budou více kritické a konfliktní.

Nejen u vztahů k rodičům, ale i ke všem autoritám, občas dojde ke generačním konfliktům. Časté zásahy do soukromí a nerespektování jejich životního stylu může vést až k situacím, kdy si rodiče a děti absolutně nerozumí a jediná forma komunikace mezi nimi jsou rozpory a hádky. Tehdy může nastat i případ, že adolescenti volí své rozhodnutí a chování pouze tak, aby se vzepřeli rodičům a ne podle vlastních představ. (Kohoutek, 2000, Taxová, 1987)

Vztahy se sourozenci se hlavně odvíjí od věku sourozenců. Pokud si jsou věkově blízcí, mají často i podobné názory, postoje a zájmy. Je-li věkový rozdíl větší, přestávají si rozumět. Povětšinou se ale s odezněním adolescence tyto nahnuté vztahy opět urovňají.

1.1.3.2. Vztahy k vrstevníkům

Během adolescence mají vrstevníci pro adolescenty hluboký význam a to z důvodu socializace. V mnoha případech s nimi adolescenti tráví více času než s rodinou. Vrstevnický vztah umožňuje vzájemné předávání názorů, pocitů a vzorců chování. Vrstevníci se od sebe vzájemně učí, napodobují druhé a jsou rádi napodobováni. Začínají se začleňovat do různých skupin (školní třída, zájmové organizace, neformální skupiny). Během adolescence mohou dospívající vystřídat i několik skupin, které se mohou naprosto

lišit v názorech a zájmech. Pokud jsou si sourozenci věkově blízcí, mohou během adolescence sdílet stejný okruh vrstevníků a skupin. (Kohoutek, 2000)

Adolescent se může stát členem i více sociálních skupin, a to buď najednou, nebo postupně. Nejen v rodině, ale i zde se dospívající obohacuje o potřeby, zájmy, cíle a hodnotové orientace těchto skupin. Zároveň si vytváří názor na svět. Tento názor může záviset na tom, v jaké sociální skupině se pohybuje a na jaké činnosti se podílí. (Horák, 1996.)

1.1.3.3. Partnerské vztahy

V adolescenci dochází také k dovršení psychosexuálního zrání, kdy se ustaluje jednoznačné sexuální zaměření. Adolescent si začíná vytvářet ideál svého partnera. Zpočátku na něm dominují vnější znaky, jako krása a vzhled, ale později se prohlubují podstatnější znaky, například charakter a morálka. Prvotní emočně silné prožitky nemívají často dlouhé trvání. Adolescenti se umí rychle zamilovat, ale i odmílovat. Postupem času se tato vlastnost zklidňuje. Veškeré úspěchy a neúspěchy ve vztazích k opačnému pohlaví mají za následek ovlivnění sebedůvěry a sebeúcty. (Kohoutek, 2000)

1.1.4. Vývojové úkoly adolescentů

Jako další co se během adolescence mění, jsou vývojové změny jedinců. V konceptu vývojového úkolu, podle Havighursta (1948/1974) jsou zahrnuty potřeby a očekávání společnosti, ve které jedinec žije a zároveň i jeho individuální potřeby a očekávání. Tento úkol zahrnuje to, co člověk chce ve svém životě splnit, jako podstatné a důležité, a zároveň to, co si uvědomuje, že je nutné splnit s ohledem na prostředí, komunitu nebo společnost, ve které žije. Vývojové úkoly pro období adolescence specifikovalo mnoho autorů. Macek (1999, s. 21) uvádí modifikovanou verzi výčtu vývojových úkolů:

- *“Přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role.*
- *Kognitivní komplexita, flexibilita a abstraktní myšlení - schopnost aplikovat intelektový potenciál v běžné každodenní zkušenosti.*
- *Uplatnění emocionálního a kognitivního potenciálu ve vrstevnických vztazích, schopnost a dovednost vytvářet a udržovat vztahy s vrstevníky obojího pohlaví.*
- *Změna vztahů k dospělým - autonomie, popř. vzájemný respekt a kooperace nahrazuje emocionální závislost.*

- *Získání představy o ekonomické nezávislosti a směřování k určitým jistotám, které s ní souvisejí - k volbě povolání, k získání základní profesní kvalifikace, k ujasnění představ o budoucí profesi.*

- *Získání zkušeností v erotickém vztahu, příprava pro partnerský a rodinný život.*

- *Rozvoj intelektu, emocionality a interpersonálních dovedností zaměřených ke komunitě a společnosti - tj. získání kompetence pro sociálně zodpovědné chování.*

- *Představa o budoucích prioritách v dospělosti - důležitých osobních cílech a stylu života.*

- *Ujasnění hierarchie hodnot, reflexe a stabilizace vlastního vztahu ke světu a k životu (světový názor).*

Některé z těchto úkolů se zahajují již v dětství, jiné jsou specifické pouze pro adolescenci. “

Pokud všechny tyto úkoly proběhnou v daném čase, jedná se o ideální stav vývoje osobnosti. Každý jedinec má ale individuální tempo vývoje, tudíž se může stát, že některé úkoly splní dříve a některé dokonce nemusí proběhnout vůbec.

1.1.4.1. Utváření identity

Nejjednodušší výklad pojmu identita je totožnost nebo soulad. V období utváření vlastní identity a poznávání vztahu k sobě, patří identita mezi hlavní témata dospívání. Adolescent zde získává nové role a jejich sociální postavení. Utváření a rozvoj identity probíhá po celý život, avšak v období adolescence je nejvýznamnější a souvisí s různými charakteristikami osobnosti. Podle přístupu E. Eriksona (in Smékal, 2002) je adolescence tzv. období krize identity. Během dospívání by mělo dojít k novému sebevymezení identity. Pokud k tomuto nedojde, dochází k určitému zmatku, který znemožní sebe sama přijmout jako konstantu a následky se mohou projevit až v rané dospělosti. Utváření vlastní identity má silnou souvislost s vrstevníky a se skupinami, v nichž se adolescent pohybuje. Zároveň může tento vývoj identity ovlivnit, značně umocnit nebo naopak zbrzdit, věk a psychická vyzrálost osob, se kterými se stýká.

1.1.4.2. Sebepojetí a sebehodnocení

Sebepojetí, jakožto souhrn znalostí a pocitů o sobě samém, se vytváří během celého vývoje. Celé období adolescence provází zvýšená sebereflexe, dochází ke změnám v uvažování o sobě. Stále více se formuje celkový postoj a vztah k vlastní osobě. Sebepojetí obsahuje prvky kognitivní, tedy sebezpoznání, sebedefinování a sebezhodnocení,

dále pak prvky emocionální, mezi něž se řadí sebecita a sebeúcta a nakonec prvky činnostně regulační, tedy sebesazování, sebeuplatnění, sebekontrola a sebeurčení. Během období dospívání se začíná objevovat rozdíl v sebepojetí mezi tzv. reálným a ideálním já, kterým jedinec touží být. To může mít v průběhu dospívání stále vyšší význam, v souvislosti s tím, jak si adolescenti ujasňují hodnoty a představy o vlastní budoucnosti. Problém může nastat, pokud je velký rozdíl mezi ideálním já a reálným já. Dochází zde k nepříjemným pocitům a ke zklamání ze sebe samého. (Taxová, 1987)

Značně důležitou částí sebepojetí jsou i vlastnosti, které jsou nezbytnou součástí v mezilidských vztazích. Jde o sociální prestiž, přátelskost, sympatičnost, dominanci a také charakterové vlastnosti, jako jsou čestnost, spravedlnost, upřímnost atd.

Potíže v sebepojetí mohou nastat u dospívajících, u kterých se rodiče a jiné autority zaměřovali převážně na vytýkání chyb a nedostatků, aniž by jim pomohli tyto nedostatky odstraňovat a překonávat. Poté může nastat tzv. sebeznehodnocující sebepojetí. Ale pokud během výchovy dojde k přílišnému nadhodnocování a značnému zdůrazňování úspěchů, může to naopak v adolescentovi vyvolat nadměrnou sebedůvěru a sebejistotu. (Taxová, 1987)

Hodnotit sebe znamená posuzovat se podle určitých kritérií, oceňovat své vlastnosti, výkony a projevy. Během sociální činnosti každá osobnost přijímá a zvnitřňuje určité zavedené normy a pravidla, které dále přebírá na svůj hodnotící systém. Sebehodnocení tedy odráží i společensky uznávané hodnoty. (Taxová, 1987)

Při vývoji sebehodnocení dospívajících je velmi podstatné, „co si o nich myslí ostatní“. V okolí každého adolescenta je někdo, jehož názor má pro dospívajícího větší význam a jehož mínění je platnější než názory ostatních. Často to bývá jeden z rodičů nebo např. nějaký blízký kamarád. (Taxová, 1987)

Předmětem hodnocení, které je potřeba zmínit, jsou výsledky nejrůznějších činností a výkonů. Normálně toto bývá důležitější spíše pro muže než pro ženy, ale během adolescence tyto rozdíly mizí. Sebehodnocení adolescentů značně zvyšují jejich dobré výkony. (Macek, 1999)

Podstatný prvek, který může narušit tyto zmiňované osobnostní charakteristiky jedince je psychická zátěž. A to převážně stres, tedy stav, kdy je jedinec vystaven takovým psychickým nebo fyzickým nárokům, které už jsou pro organismus příliš náročné. Tato zátěž může nastat v rodině, blízkém okolí a především také ve škole. (Urbanovská, 2010)

Stejně jako u sebepojetí i u sebehodnocení dochází k určitým poruchám. Nejčastěji se jedná o sebeznechocení a sebezpodcenění. U lidí se sníženým sebehodnocením se často jedná o komplex méněcennosti neboli o pocit snížené vlastní hodnoty. Obvykle má tento

pocit příčinu ve více oblastech a ovlivňuje celou osobnost, hlavně narušením rovnováhy osobnosti. Pro znovunabytí této rovnováhy, a tedy kompenzaci pocitu méněcennosti, někdy stačí úspěch ve studiu, v práci nebo v mezilidských vztazích. Opakem je zvýšené hodnocení, kde se jedná především o narcistické jednání, kdy je osoba zamilovaná sama do sebe a jiné hodnoty pro ni neexistují. Tito lidé bývají marnivý a převážně mluví jen o sobě. Na úsudcích ostatních jim nezáleží. Tato sebeláska je často způsobena špatnou výchovou rodičů, kteří přehnaně zvedají sebevědomí dítěte. Mezi další typy zvýšeného sebehodnocení se můžou řadit démonické, patetické, nekritické a furiantské hodnocení. Démonické hodnocení, u kterého se jedná o představu nadosobní moci, patetické hodnocení, kdy osoba věří představě, že má zvláštní, mimořádné kvality, nekritické sebehodnocení, u kterého mají osoby nedostatek objektivních hodnot a zkušeností a jsou přesvědčeni o vlastní neomylnosti a sebehodnocení furiantské, které je v podstatě nepravé a jde o vnější předstírání a přesvědčování nejen okolí, ale i sebe. (Kohoutek, 1998)

1.1.5. Budoucí cíle

Přibližně v polovině období adolescence si dospívající začínají uvědomovat a rozdělovat svá očekávání na krátkodobé a dlouhodobé cíle. Zjišťují, že některá rozhodnutí mohou značně ovlivnit jejich budoucnost. Jedná se především o volbu profese, budoucího partnera, životního stylu atd. Toto uvědomování je velmi důležité pro sebehodnocení a formování vlastní identity. Na druhé straně to přináší obavy a strach z budoucnosti a také zodpovědnosti. Podle některých studií byla zjištěna odlišnost v budoucích očekáváních chlapců a dívek, přičemž v evropské kultuře bývají dívky více zaměřeny na budoucí rodinný život, kdežto touha po celkovém budoucím úspěchu se projevuje více u chlapců. (Macek, 1999)

Způsob, kterým adolescenti vnímají budoucnost, a kdy ji začnou vnímat, úzce souvisí s kulturním pojetím mužské a ženské role. Zároveň má velkou váhu to, jak rozdílná může být výchova dívek a chlapců a jaké jsou na ně kladeny nároky a očekávání.

Značný vliv na volbu cílů budou mít pravděpodobně změny ve všeobecném smýšlení. Dá se říci, že se jedná o některá dogmata, která jsou v naší kultuře zavedená, a proto se často považuje za běžné se jimi řídit. Jako hlavní lze uvést věk, který se považuje za vhodný ke svatbě. Toto dogma může značně ovlivnit podmínky pro založení rodiny. Za několik posledních desetiletí se tato otázka velmi změnila. Dříve bylo běžné se nejlépe hned po dostudování provdat/oženit, proto průměrným věkem k založení rodiny bylo 20-23 let. V dnešní době mnoho dospívajících odkládá rodinný život až po dostudování

vysoké školy. Zároveň si dnešní adolescenti často sami shánějí a zařizují vlastní byt nebo dům a odkládají tím svatbu a následné založení rodiny na dobu, kdy budou mít zajištěné určité zázemí. S tímto souvisí i finanční stránka a kariéra. Budování kariéry je také v podstatě trendem dnešní doby. Mnoho lidí se upíná k práci a založení rodiny odkládá na dobu, kdy budou finančně zajištěni a budou mít dobré pracovní postavení. U dívek se tento problém ještě komplikuje faktem, že po založení rodiny již kariéra přijít nemusí, protože s velkou pravděpodobností půjdou na mateřskou dovolenou, která se může protáhnout na několik let. Z těchto všech důvodů není dnes zcela neobvyklé, pokud se svatba uskuteční až kolem třicátého roku a leckdy se může stát, že první dítě se rodičům narodí až ve věku mezi třicátým a čtyřicátým rokem života.

1.1.5.1. Životní cíle adolescentů

Stručná charakteristika adolescence i její vývoj byly již popsány výše, proto se jim tato kapitola již věnovat nebude.

Životní cíle, hodnotová orientace nebo očekávání adolescentů je vcelku frekventovaná oblast, již se věnuje mnoho studií. V této kapitole budou uvedeny některé výzkumy, které byly provedeny v předcházejících letech a které se týkají tématu této bakalářské práce a na které zde bude navázáno.

Předně jde o brněnského pedagoga a psychologa Prof. PhDr. Petra Macka, CSc., který se problematice adolescence věnuje již mnoho let. V 90. letech zpracoval v rámci Euronet Pilot Study výzkum důležitosti životních cílů a osobních perspektiv. Podle jeho předběžných očekávání se ukázalo, že adolescenti přisoudili vysokou důležitost obecným, všeobecně akceptovaným cílům a přáním, jako „být zdravý“, „získat dobré zaměstnání“, „dobré vzdělání“ nebo „mít děti“. Přičemž preference některých cílů byly odlišné vzhledem k pohlaví a věku adolescentů. Pro dívky bylo např. důležitější založení vlastní rodiny a trvalý život s partnerem, pro chlapce přání získat hodně peněz. U některých cílů respondenti uváděli věk, ve kterém by tohoto cíle chtěli dosáhnout. Pro trvalý život s partnerem uváděli adolescenti nejčastěji věk 24 let, pro založení rodiny 26 let a ve stejném věku si adolescenti přáli získat i dobré zaměstnání. (Macek, 1999, s. 132-134)

Další výzkum, který je třeba zmínit, zpracovaly Mgr. Andrea Preissová Krejčí a Mgr. Libuše Čadová, z Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, v roce 2006. Téma výzkumu bylo Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů. Autorky se rozhodly toto téma zpracovat, z důvodu stále častějšího názoru učitelů,

kteří nehodnotí současnou českou mládež příliš lichotivě. Dalším motivem byl fakt, že závěry šetření mohou pedagogům poskytnout takové informace o žácích, že jim umožní lepší zacílení jejich pedagogicko-psychologického působení. Uvádějí, že výzkum hodnotových preferencí může mít klíčový význam pro zkvalitnění edukačního procesu. Celé šetření se zaměřuje na samotné adolescenty a jejich názor na svět. Pro šetření výzkumného záměru použily kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Dotazníky, kterými byla získána převaha dat, bylo například zjištěno, že vzdělání rodičů, na rozdíl od rodinného zázemí, nehraje ve vztahu k hodnotovým orientacím adolescentů zásadní roli.

Z výsledků šetření hodnotové orientace shrnuly pořadí hodnot takto: 1. Zdraví, 2. Přátelství, 3. Rodina, 4. Láska, partnerství, 5. Vzdělání, 6. - 7. Být užitečný druhým a úspěšnost ve škole, 8. Volnočasové aktivity, 9. Peníze, majetek, 10. Dobře vypadat, 11. Náboženství. Vedle hodnot bylo další část šetření zaměřená na životní cíle. Studenti nejvíce preferovali cíl založení vlastní fungující rodiny. V žebříčku hodnot zaměřených na životní cíle dopadly výsledky takto: 1. Fungující rodina, 2. Spousta přátel, 3. Finanční zajištění, 4. Úspěch v zaměstnání, 5. Dělat jen to, co mě baví, 6. Cestování, 7. Pomoc druhým, 8. Nezávislost na druhých, 9. Získat to, co chci, 10. Rozvinutí schopností.

Další části výzkumu není třeba v této práci uvádět.

V závěru výzkumu autorky uvedly, že přesah k druhým lidem hraje stále menší roli, pokud jimi ale nejsou přátelé, kteří ovšem zpětně přispívají k uspokojení sociálních potřeb jedince. Nicméně z výzkumu vyplývá, že i přes zdánlivé odkládání do pozdějšího věku je nejdůležitějším cílem adolescentů založení fungující rodiny. Hmotné statky nehrají takovou roli, nicméně k zajištění všech potřeb má jejich obstarávání smysl. (Krejčí, Čadová, 2006)

1.1.6. Kvalita života

Další prvek, který souvisí s určením budoucích cílů, je kvalita života jedince. Samotný pojem kvalita života se nalézá v mnoha vědeckých oborech, např. ekonomie, sociologie, filosofie, psychologie, biologie, architektura, doprava atd. Z důvodu odlišnosti oborů, ke kterým se tento pojem vztahuje, je někdy i jeho definování nejednotné. (Mareš, 2006)

Je možné se přiklonit k teorii, že se jedná o celkovou spokojenost s životem nebo o pocit životního štěstí, prožívání kladných a minimalizace záporných emocí, pocity duševní i fyzické kondice. (Hnilica, 2000)

Existuje definice, dělící pojem kvalita života na dvě dimenze, objektivní a subjektivní. „Subjektivní kvalitou života je míněna všeobecná spokojenost s vlastním životem vycházející z kognitivního hodnocení a emočního prožívání. Zatímco objektivní kvalitou života se rozumí splnění základních sociálních a materiálních podmínek pro život, sociální status a fyzické zdraví.“ (Hnilicová in Mareš, 2006)

Tento pojem úzce souvisí s mezilidskými vztahy, proto je nutné věnovat se mu již v dětství a v dospívání, kdy se tyto vztahy začínají utvářet. U obou skupin, tedy dětí i dospívajících, je nutné vzít v úvahu prostředí, v němž se kvality utvářejí. (Mareš, 2006)

Pokud jsou například dospívající zvyklí na nižší kvalitu života, tak je pravděpodobné, že si budou klást i nižší budoucí cíle a později bude pravděpodobně i jejich spokojenost s životem menší.

1.2. Socializace osobnosti

Socializace je proces, při kterém si jedinec osvojuje určitý souhrn poznatků, hodnot a norem, které mu umožňují aktivně se začlenit do společnosti. Při procesu socializace jde o vytváření orientace v systému společenských hodnot. Mezi tyto hodnoty patří například pojem dobro a zlo, vytváření hygienických návyků, příprava na rodinný život, manželství, rodičovství a stáří, jednání s lidmi, osvojování řeči nebo pravidel slušného chování. Společně s procesem socializace se rozvíjejí i různé potřeby, mezi něž patří například potřeba samostatnosti nebo perspektivní orientace na krátkodobé a dlouhodobé cíle. Během socializace se postupně vyvíjí a vzniká sebepoznání, sebeuvědomění, sebehodnocení, sebekoncepce. (Kohoutek, 1998)

V podstatě jde o proces učení a to zejména sociálního, ve které probíhají interakce s okolím. „Toto učení je ovlivňováno vrozenou konstitucí individua, jeho specifickými lidskými druhovými vlohami a dědičností. V tomto smyslu si člověk přináší na svět určitý systém vrozených sklonů, na jehož bázi se celý proces socializace či kultivace odehrává.“ (Nakonečný, 2009, str. 101). V určitém směru vyjadřuje produkt socializace i pojem sociální role, při nichž socializace vede k osvojování si určitého způsobu chování, které sociální okolí od jedince očekává z hlediska jeho věku, pohlaví, společenského statusu a situace, v níž se jedinec nachází. (Nakonečný, 2009)

1.2.1. Hodnotová orientace

„Je to orientace určitými hodnotami a na určité hodnoty. Determinuje chování a jednání lidí, určuje životní styl a činnost člověka, vyjadřuje smysl jednání, a v ní zahrnutý cíl. Každý člověk si tuto orientaci částečně vytváří sám a částečně na základě již existujících hodnot, například sociálních skupin nebo jednotlivců, se kterými přichází do styku.“ (Horák, 1997, s. 11,13,20). „Jde o složité uspořádané systémy různých druhů přesvědčení a postojů, které člověk ve vztahu ke společnosti zaujímá.“ (Horák, 1996, s. 26)

Hodnotová orientace se uskutečňuje výběrem možných cílů a prostředků vedoucích k jejich dosažení. Jde o souhrn postojů a názorů k různým skutečnostem, které představují různé hodnoty. Jsou to hodnoty, které souvisejí se zajištěním člověka jako živé bytosti, hodnoty související s rozvojem člověka jako osobnosti, s jeho seberealizací a hodnoty, které souvisí s rozvojem člověka jako člena společenství. (Horák, 1996)

„Hodnotovou orientaci každého člena společnosti určují hodnoty, které tento člen sdílí. Stejně tak i životní styl dané společnosti nebo skupiny. Tyto hodnoty se ustavují ve vztahu mezi hodnotícími lidmi a určitými vlastnostmi a jednotlivý členové společnosti je sdílejí jako žádoucí.“ (Horák, 1996, s. 25)

Edvard Spranger (in Kohoutek, 1998, s. 61-62) uvádí známou typologii hodnotových orientací. Rozlišuje typ:

- *„Teoretický, jehož cílem je hledání pravdy a hodnotou je poznání.*
- *„Ekonomický, jehož cílem je sebezáchova a hodnotou je užitečnost.*
- *„Estetický, jehož cílem je hledání harmonie a hodnotou je krása.*
- *„Sociální, jehož cílem je konání dobra a hodnotou je láska.*
- *„Politický, jehož cílem je ovládání druhých a hodnotou je moc.*
- *„Náboženský, jehož cílem je sebepřesah a hodnotou je jednota s bohem.“*

1.2.2. Hodnoty

Samotné slovo hodnota má mnoho významů, a proto ho nelze přesně definovat. Jde o výsledky, případně měřítko hodnocení, „vědomou nebo nevědomou představu o tom, co je žádoucí“ (Jandourek, 2007, s. 97). Znamenají to, čeho si jednotlivci nebo skupiny váží, cení, za co jsou ochotni něco obětovat, případně zaplatit. Laicky bývá hodnota nejčastěji chápána jako synonymum pojmů cena, význam, důležitost. Termín bývá také

používán ve spojitosti s morálním a charakterovým profilem člověka. Ve filozofii se hodnocením a hodnotami zabývá zvláštní disciplína - axiologie. (Velehradský, 1978)

„Přestože se pojem hodnota obtížně definuje, často bývá označován také jako synonymum norem, vzorů, ideálů, cílů, přesvědčení, apod. Nicméně s předchozími pojmy úzce souvisí a vždy má jejich povahu.“ (Horák, 1996, s. 14)

Hodnoty jsou součástí osobnosti a tím pádem ovlivňují sociální interakce. Nevztahují se ke specifickým objektům nebo osobám a vykazují kvalitu trvalosti. V podstatě směřují chování ke své realizaci. Dá se říci, že jsou základem pro vznik postojů. (Řehan, 2000)

Každý člověk má své individuální hodnoty, kterými se řídí, dává jimi najevo své postoje, názory a stanoviska. Tyto hodnoty člověka naplňují a uspokojují. Stejně tak každá kultura nebo skupina má své hodnoty, které mohou platit právě jen pro daný kolektiv. Naproti tomu jsou určité hodnoty, které mají obecnou platnost a měli by je uznávat všichni členové společnosti. Během dospívání se mnoho hodnot, ať všeobecně uznávaných nebo individuálních, utváří. Z toho, jaké hodnoty si jedinec vezme za vlastní, se může odvíjet celá jeho budoucnost. Proto velmi záleží na prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, ať už jde o rodinu, školu či společnost, ve které se jedinec pohybuje.

Hudeček (1986, s. 45) rozlišuje dva základní významy pojetí hodnot:

- *“Hodnoty ve smyslu objektivně existujících předmětů, dějů, idejí, vlastností materiálních a duchovních produktů, v jejichž podstatě tkví atribut hodnotnosti a které existují nezávisle na tom, zda jim lidé hodnotu a význam přisuzují, zda je za hodnoty považují.*
- *Hodnoty ve smyslu významovosti (hodnotnosti konkrétní hodnoty či systému hodnot) pro konkrétního jedince.*“

Zcela jinak se vyjadřuje J. Světlý (in Horák, 1997, s. 15), který vytvořil čtyři základní skupiny pojetí chápání a pojmání hodnot:

- *„Objektivistické pojetí, které chápe hodnoty jako kvality věcí, tedy, že hodnoty vyplývají z podstaty věcí a jevů. Hodnoty jsou objektivní vlastnosti věcí a mohou pak existovat bez člověka.*
- *Subjektivistické pojetí, které z hodnoty považuje vůli hodnotícího subjektu a jeho hodnocení, tedy hodnoty zde vznikají v procesu hodnocení člověka.*
- *Relacionistické pojetí, kde se jedná o vztah mezi kvalitami objektu i subjektu. Hodnoty vznikají jako produkt hodnocení ve vztahu k určitým kvalitám objektu.*
- *Instrumentalistické pojetí, které udává, že pro člověka se mohou stát hodnotou určité věci nebo vztahy pouze tehdy, uspokojí-li nějakou lidskou potřebu. Hodnoty zde mají funkce nástrojů uspokojování potřeb.*“

Pokud chce být člověk úspěšný, a dospívající mívají často velké očekávání, musí si vytvořit hierarchii hodnot, která povede k naplňování jeho životních cílů. Splnění těchto cílů potom bývá jednodušší. (Horák, 1996)

1.2.3. Hodnocení

Hodnocení a hodnoty mají pro společnost a tím pádem i pro každého jedince zásadní význam. Při hodnocení jde o psychickou činnost člověka, která je součástí jeho běžného života, v němž utvořené hodnoty významně ovlivňují jeho činnost. Hodnocení je formou vztahu člověka ke skutečnosti. Hodnocení je vždy součástí procesu poznávání a je specifickou činností člověka a tedy i specifickou formou vztahu člověka ke skutečnosti. Vede jedince k tomu, co je podstatné a rozhodující. Hodnocením si člověk utváří vlastní postoje ke skutečnostem. Na základě hodnocení vzniká tendence jednat a tím se podmiňuje sociální jednání člověka. Vlastnosti každé osobnosti částečně ovlivňuje to, jakým způsobem se jedinec chová, jak přijímá skutečnost. A to se projevuje také v hodnocení, neboli jednu situaci můžou dva lidé vnímat úplně odlišně. Pro jednoho může být důležitá a pro druhého nikoliv. Hodnocení má tedy i subjektivní charakter. (Velehradský, 1978)

1.2.4. Postoje

Tento termín se dá vyložit jako poměrně stálé tendence k určitému chování. „Je to stanovisko, které člověk vůči jevům okolního světa i sobě samému zaujímá.“ (Horák, 1996, s. 54)

Postoje vznikají jako výsledek ovlivňování, nebo výchovného působení, nejsou člověku vrozeny, ale vytvářejí se jako důsledek sociální determinace v ontogenetickém vývoji. Na utváření názorů, postojů a předsudků mají vliv skupiny, jichž je člověk členem a také masové sdělovací prostředky. Postoje člověk přebírá od ostatních lidí, kterým se přizpůsobuje. (Kohoutek, 1998).

Pokud adolescenta uspokojuje činnost ve skupině, bude si vytvářet silný postoj na základě informací, získaných v této skupině, které jsou pro něj věrohodné. Skupina tedy může adolescenta velmi ovlivňovat nejen pozitivně, ale stejně tak i negativně. Může se to projevovat až egocentrismem, kdy jde o vyjádření nadřazenosti skupiny. (Horák, 1996)

„Postojů je v životě člověka mnoho a mohou vznikat v podstatě ke všemu, co existuje ve fyzikálním a sociálním světě. Je to určité stanovisko, které člověk zaujímá v závislosti k cílům, které má před sebou. Podle významu se postoje seskupují do určitých celků, které vytvářejí vnitřní, hierarchicky uspořádané struktury. Kvalita postojů je dána kvalitou sociální činnosti člověka a jeho sociální aktivity.“ (Horák, 1996, s. 55, 62)

Postoji vyjadřujeme to, co máme rádi, čeho si ceníme, co si vybíráme, ale i to, co se nám nelíbí, co odsuzujeme, co odmítáme. V adolescenci dochází k velmi prudkému rozvíjení postojů, a to ve všech oblastech. Bývají však ještě proměnlivé a snadno ovlivnitelné, postupně se však ustalují a v dospělosti bývají už postoje relativně stabilní. (Taxová, 1987)

2. Výzkumná část

2.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je získání poznatků o adolescentech, o jejich krátkodobých i dlouhodobých cílech, a to v oblasti vzdělání, vztahy a rodina, zaměstnání a pracovní podmínky, vzhled a budoucí cíle.

2.1.1. Hlavní cíle

Do hlavních cílů byly zařazeny otázky, které se týkají rodiny a vztahů, práce a zaměstnání. Rodina je všeobecně uznávaná hodnota. V dospívání přichází období, kdy si adolescent tuto hodnotu uvědomuje, a často si již plánuje nebo začíná budovat svou vlastní novou rodinu. Oproti tomu zaměstnání už tak jednoznačně označováno není, nicméně v adolescenci je tento okruh nezbytně důležitý. Je to z důvodu, že většinou v adolescenci se jedinec rozhoduje, jaké povolání si zvolí a co by chtěl v životě dělat. Toto velmi úzce souvisí s rodinou a s celkovou spokojeností. Protože pokud zaměstnání jedince uspokojuje, nezbytně se to odráží i v oblasti rodiny a životního uspokojení. Dále jsou zařazeny otázky zjišťující představu o budoucích cílech.

2.1.2. Vedlejší cíle

Do vedlejších cílů byly zařazeny hlavně cíle krátkodobé. Ty se u adolescentů budou pravděpodobně týkat úspěšného dostudování střední školy a přijetí na vysokou školu. Další oblastí krátkodobých cílů, které jsou součástí výzkumu, je vzhled a image. Jsou zde zařazeny i přes to, že zpravidla nemívají pro jedince takovou hodnotu, jako např. rodina, nicméně pro dospívající je to ještě jedno z hlavních témat. Těmto cílům zde nebude věnováno tolik pozornosti jako cílům hlavním, proto je i v dotazníku zastupuje méně otázek.

2.2. Výzkumný vzorek

Celý výzkum byl situovaný na adolescenty, konkrétně na žáky středních škol. Aby byl výzkum co nejširší, nebyl omezen věk, ani pohlaví. Respondenti se tedy skládají z mužů i žen, ve věku od patnácti do dvaceti let. Zároveň byl kladen důraz, aby se výzkumu zúčastnili žáci různého typu střední školy. Proto byla většina dotazníků rozdána mezi žáky několika škol, a to přímo na Střední uměleckoprůmyslové škole sklářské v Železném Brodě, Střední uměleckoprůmyslové škole a Vyšší odborné škole v Turnově a Gymnáziu Budějovická v Praze. A nakonec původ respondentů je různorodý, pochází z vesnic, menších měst i hlavního města Prahy, tedy z různých poměrů. Studentů, jejichž dotazníky splňovaly všechny požadavky, bylo celkem 99, z toho 57 žen a 42 mužů.

2.3. Výzkumné metody

Za hlavní výzkumnou metodu byl zvolen dotazník, tedy způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí, který je nejfrekventovanější výzkumnou metodou. Jako doplňující výzkumná metoda byl použit rozhovor.

2.3.1. Dotazník

Některé otázky jsou připodobněné otázkám z již výše uvedených výzkumů P. Macka a A. Preissové Krejčí a L. Čadové z předešlých let. Během vyhodnocení se ukáže, jestli se budou některé výsledky lišit, nebo zůstanou i po několika letech stejné. Nejvíce otázek je zaměřeno na rodinu a zaměstnání, ta také v dotazníku zabírají největší část.

Nedá se přesně určit, na které z vybraných škol bylo více žáků, kteří nevyplnili dotazník správně. Překvapivé bylo, že se i na výběrovém gymnáziu našli žáci, kteří očividně vyplnění dotazníku nebrali vážně, a tudíž jejich odpovědi nelze zařadit do výzkumu. Další zjištění bylo, že zatímco žáci gymnázia vyplnili dotazníky během 15 minut v hodině, žáci ostatních škol měli potřebu brát si dotazníky na vyplnění domů, a to údajně z důvodu přílišného množství otázek. Nakonec ale všichni dotazníky vrátili.

Samotný dotazník se skládá z 38 otázek. Otázky se dále dělí na uzavřené, otevřené a jednu škálovou otázku. U uzavřených otázek měli žáci na výběr z několika jasně definovaných odpovědí. Část adolescentů ovšem u některých otázek odpověděla na více odpovědí najednou nebo naopak u některých otázek neodpověděli, popřípadě napsali „nevím“. I tyto dotazníky byly zařazeny do výzkumu. Z toho důvodu byla při

vyhodnocování výsledků u některých otázek připsaná odpověď „nevím“ nebo „možná“. Pokud jde o otázky, s více zvolenými odpověďmi, tak tyto odpovědi jsou zmíněny ve vyhodnocení daných otázek.

U několika otevřených otázek měli adolescenti jasně definovat odpověď nebo popsat svůj názor. Zajímavé je, jak se někteří žáci dokázali nad otázkami hluboce zamyslet a popsali například jasnou představu své budoucnosti. Naproti tomu někteří se těmto otevřeným otázkám vyhnuli stručnou odpovědí anebo ji ponechali prázdnou.

Poslední otázkou dotazníku je škálová otázka o šesti hodnotách.

2.3.2. Rozhovor

Rozhovor je zde použit pouze jako metoda doplňková. Využit byl ve dvou případech. Nejdříve jako předběžná metoda výzkumu, před samotným dotazníkem a poté sloužil jako druhá metoda při zodpovídání otevřených otázek. Rozhovoru se zúčastnila jedna dívka, studující na střední odborné škole.

Vzhledem k tomu, že rozhovor není zvolen jako hlavní výzkumná metoda, nezastupuje zde mnoho místa a zmíněn bude až na konci výsledků výzkumu.

2.4. Předpoklady

- *Adolescenti považují za krátkodobé cíle přijetí na vysokou školu a její úspěšné dostudování.*
- *Adolescenti mají rozdílné představy o vhodném věku k založení rodiny, vzhledem k pohlaví.*
- *Pro dnešní adolescenty již není prioritou vdát/oženit se. Přesto považují za jeden z hlavních cílů založení rodiny s dětmi.*
- *Adolescenti jsou ochotni dojíždět denně do zaměstnání, nebo se kvůli zaměstnání i odstěhovat.*
- *Adolescenti budou v budoucnu ochotni, vzít si práci domů, eventuálně pracovat i o víkendech a v noci, pokud bude tato práce dostatečně finančně ohodnocena.*
- *Dnešním adolescentům záleží na tom, jak vypadají a jsou ochotni investovat do své vizáže.*
- *Předpokládá se, že adolescenti považují za hlavní budoucí cíle pevný partnerský život, s kariérou a dobrým finančním zabezpečením.*

- *Adolescenti v žebříčku hodnot nejvíce preferují zdraví a rodinu a až poté zaměstnání, peníze, přátelé a zábavu.*

2.5. Výsledky výzkumu

Vzdělání:

První skupina otázek byla zaměřená na školu a vzdělání, tedy převážně na krátkodobé cíle.

Skládá se ze sedmi otázek:

- 1. Je pro Vás důležité vzdělání?*
- 2. Chtěli byste vystudovat VŠ a poté eventuelně ještě dále studovat?*
- 3. Myslíte si, že reálně dostudujete VŠ?*
- 4. Jaký máte názor na celoživotní vzdělávání?*
- 5. Myslíte si, že je důležité umět více cizích jazyků?*
- 6. Kolik cizích jazyků byste se chtěli naučit?*
- 7. Pokud byste si měli znovu vybrat střední školu, jaký obor byste zvolili?*

Na první tři otázky žáci odpovídali převážně kladně.

Otázka č. 1.: Je pro Vás důležité vzdělání?

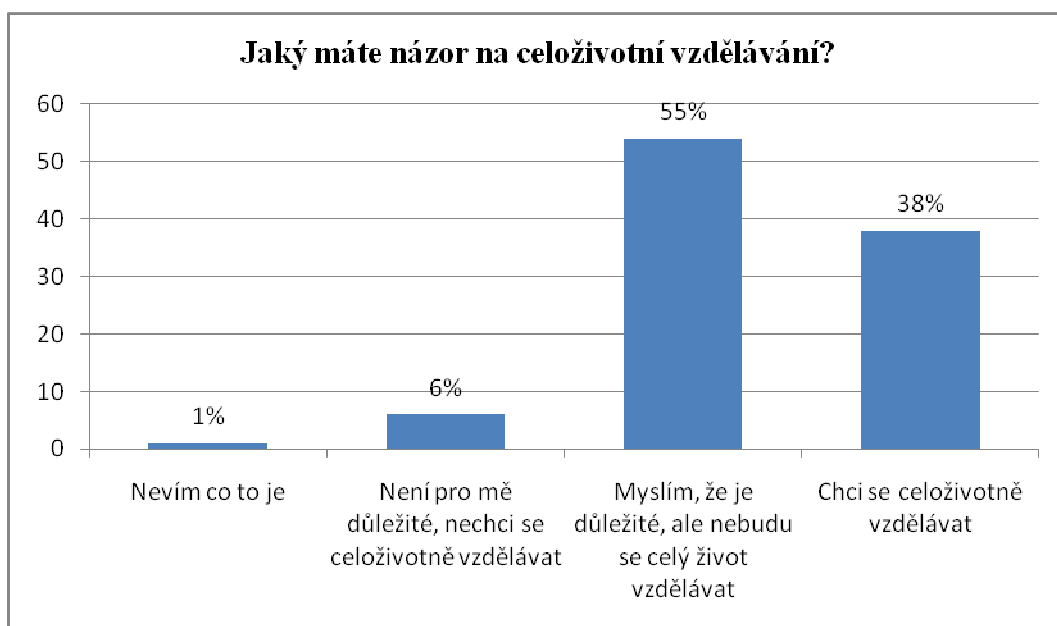
Tedy 99% respondentů považuje vzdělání za důležité. U dalších dvou otázek to není tak jednoznačné.

Otázka č. 2. - 3.: Chtěli byste vystudovat VŠ a poté eventuelně ještě dále studovat?

Myslíte si, že reálně dostudujete VŠ?

Pouhých 13 % žáků nechce studovat VŠ a eventuelně ještě dále studovat a stejný počet dotázaných si nemyslí, že reálně dostuduje VŠ. Vzhledem k tomu, že spolu obě otázky částečně souvisí, je pozitivní, že jejich výsledky vyšly stejně.

Otázka č. 4.: Jaký máte názor na celoživotní vzdělávání?

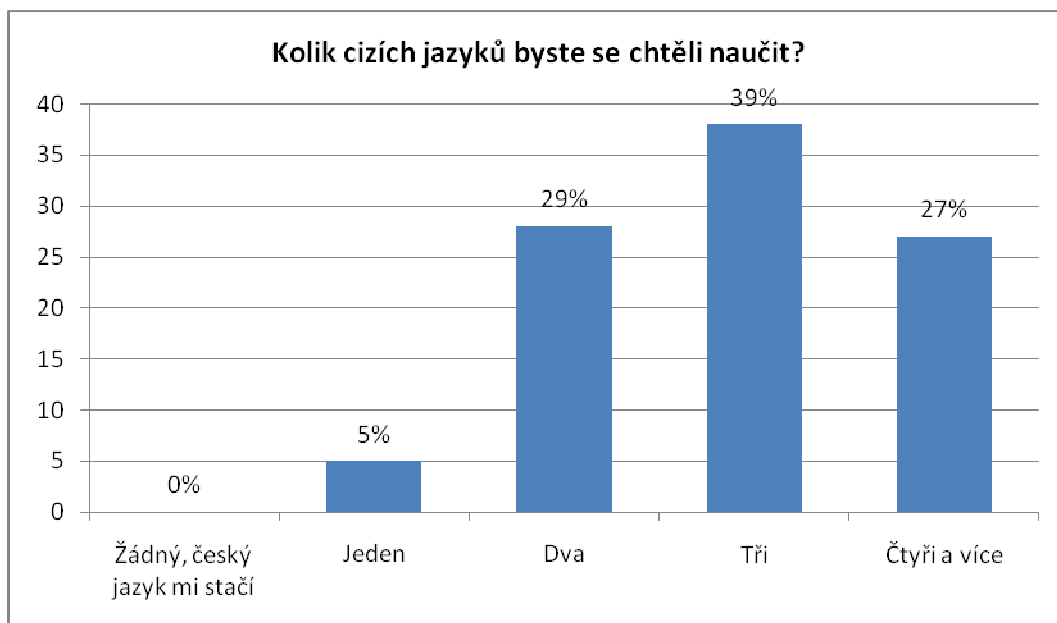
Graf č. 1

Výsledky odpovědí na tuto otázku nám říkají, že v podstatě lehce nadpoloviční část oslovených žáků považuje celoživotní vzdělávání za důležité, ale z různých důvodů se nehodlá po zbytek života vzdělávat. Nicméně ještě dostatečně velká část (tedy 38 % oslovených žáků) plánuje, že se bude dlouhodobě vzdělávat. Pouhých 6 % oslovených nepovažuje celoživotní vzdělání za důležité. Jedno procento, tedy zanedbatelná část, vůbec netuší, co je celoživotní vzdělávání.

Otázka č. 5.: Myslíte si, že je důležité umět více cizích jazyků?

Na otázku odpovědělo 95% všech respondentů ano a pouze 5 % dotázaných si nemyslí, že je to dobré nebo potřebné.

Otázka č. 6.: Kolik cizích jazyků byste se chtěli naučit?

Graf k č. 2

Překvapivé ale byly výsledky na dotaz, kolik cizích jazyků byste chtěli umět. Zajímavé bylo, kolik respondentů by chtělo umět 4 a více jazyků. Nejčastější odpovědí ale byly tři jazyky. Pro odpověď „žádný“ se nerozhodl nikdo, což je povzbudivé. Dospívající si uvědomují, že znalost cizích jazyků je důležitá nejen z důvodů cestování, ale i vzhledem k zaměstnání, kdy se už mnoho pracovních oborů bez schopnosti komunikovat ve více jazycích neobejde. S tím počítají adolescenti již na střední škole, kde se často dobrovolně učí několik cizích jazyků a považují tuto schopnost za součást základního vzdělání.

Otázka č. 7.: Pokud byste si měli znovu vybrat střední školu, jaký obor byste zvolili?

Zde napsalo 87 % studentů, že by zvolili stejný obor. Pouze 13 % by si znovu vybralo jinak. Většinou byly udávány specializované nebo odborné školy.

Vztahy a rodina:

Druhý celek otázek je zaměřen na okruh vztahů, rodiny, dětí a bydlení. Na tento okruh otázek, vzhledem k důležitosti, je kladen větší důraz.

Skládá se z deseti otázek:

8. Chtěli byste mít za přátele cizince?

9. Myslíte, že byste dokázali mít za přítele/přítelkyni člověka jiné rasy?

10. V jakém věku byste chtěli založit rodinu (tj. pevný partnerský život, děti, zázemí...)

11. Chtěli byste žít v partnerském svazku bez sňatku?

12. Je pro Vás důležité vdát se/oženit se?

13. Kolik byste chtěli dětí?

14. Je pro Vás v partnerském vztahu důležitá láska?

15. Je podle Vás morální žít ve vztahu s partnerem, kterého nemilujete, kvůli penězům?

16. Vyberte, kde byste chtěli bydlet: malý byt (garsoniéra/ 1+kk/ 1+1/ 2+kk), velký byt (2+1/ 3+1/ 4+1 a větší), dřevostavba, menší domek, větší dům/ vila

17. Vyberte, kde byste chtěli žít: centrum velkoměsta, periferie velkoměsta, menší město, vesnice, samota v přírodě

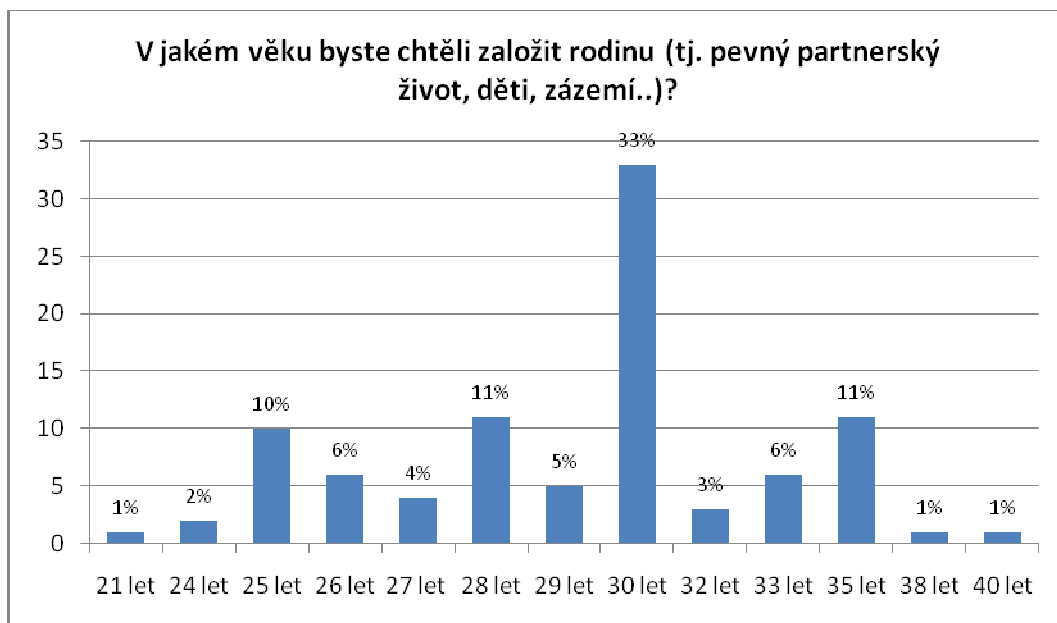
Otázka č. 8.: Chtěli byste mít za přátele cizince?

První dvě otázky v tomto tematickém celku se zaměřují na problematiku rasového přátelství. Je potěšující, že 91 % respondentů by chtěla mít za přátele cizince a někteří psali, že už je i mají.

Otázka č. 9.: Myslíte, že byste dokázali mít za přítele/přítelkyni člověka jiné rasy?

Nicméně stále je mezi dotázanými 9 % respondentů, kteří by člověka jiné národnosti nechtěli za přítele a povětšinou ani za partnera. Výsledky otázky č. 9 totiž vyšly velmi podobně, tedy 88 % uvádí, že by za partnera/ku mohli mít osobu jiné rasy.

Otázka č. 10.: V jakém věku byste chtěli založit rodinu (tj. pevný partnerský život, děti, zázemí...)

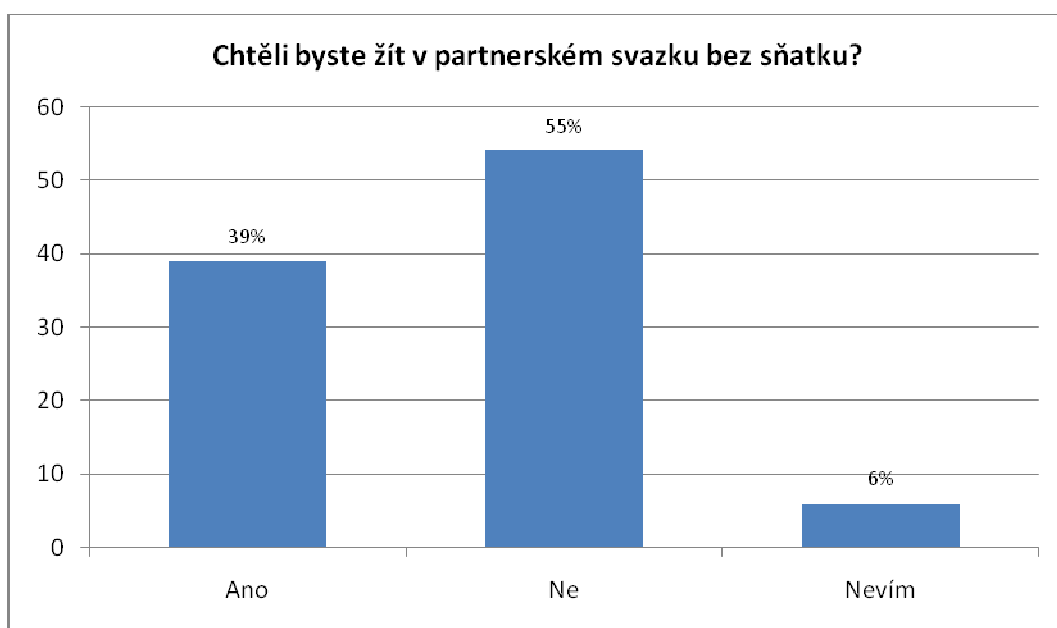
Graf č. 3a

Graf č. 3b

U této otázky vyšly zajímavé odpovědi, mezi kterými byly rozdíly i 19 let. Nejčastěji zvoleným věkem bylo 30 let, což zvolilo 33 % všech dotázaných. Jako dalšími nejčastějšími volbami bylo 28 let a 35 let a hned za nimi i 25 let. Dá se tedy říci, že nejčastěji zvolený věk vhodný k založení pevného vztahu nebo rodiny je z pohledu dnešních adolescentů v rozmezí mezi 25 a 35 lety. Nejnižší a nejvyšší věk vhodný k založení rodiny udal vždy pouze jeden respondent. Jedná se o 21 a 40 let, přičemž obojí udali muži. U žen byl nejnižší a nejvyšší udaný věk 24 a 35 let.

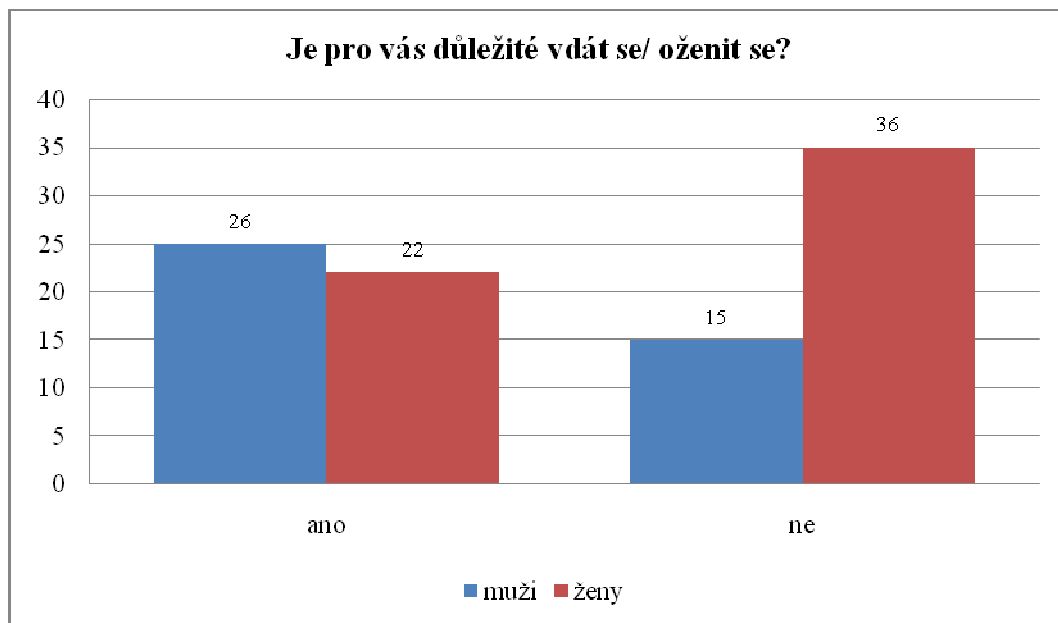
Otázka č. 11.: Chtěli byste žít v partnerském svazku bez sňatku?

Graf č. 4

Nadpoloviční část respondentů, tedy 55 % by nechtěla žít v partnerském svazku bez sňatku, a počítají tedy s tím, že se někdy vdají/ožení, 39 % by chtělo žít v tomto svazku a 6 % dotázaných zatím neví. Velmi těsné jsou výsledky další otázky.

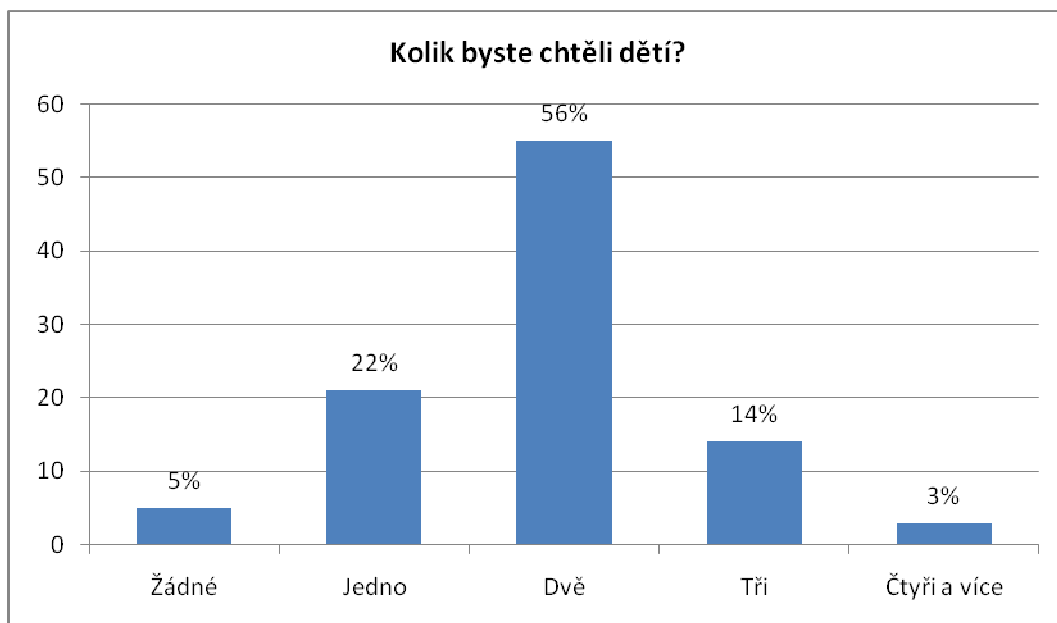
Otázka č. 12.: Je pro Vás důležité vdát se/oženit se?

Graf č. 5

Pro 48 % respondentů je to důležité a pro 52 % není, což se dá považovat za téměř vyrovnané výsledky. Pokud by se tyto dvě otázky rozdělily na muže a ženy, pak jsou to muži, kteří častěji odpovídali, že by nechtěli žít ve svazku bez sňatku a je pro ně důležité oženit se. Vzhledem k všeobecnému názoru, že povětšinou jsou to ženy, které se chtějí vdávat, je zajímavé, že nám výsledky vyšly obráceně. Je to možná tím, že se ženy čím dál víc osamostatňují, nelpí již tolik na zažitých mužských a ženských rolích a nemají proto potřebu se „zabezpečovat sňatkem“. Je vidět, že dnešní dospívající si to uvědomují a dívky již nevidí svatbu jako nezbytnou věc.

Otázka č. 13.: Kolik byste chtěli dětí?

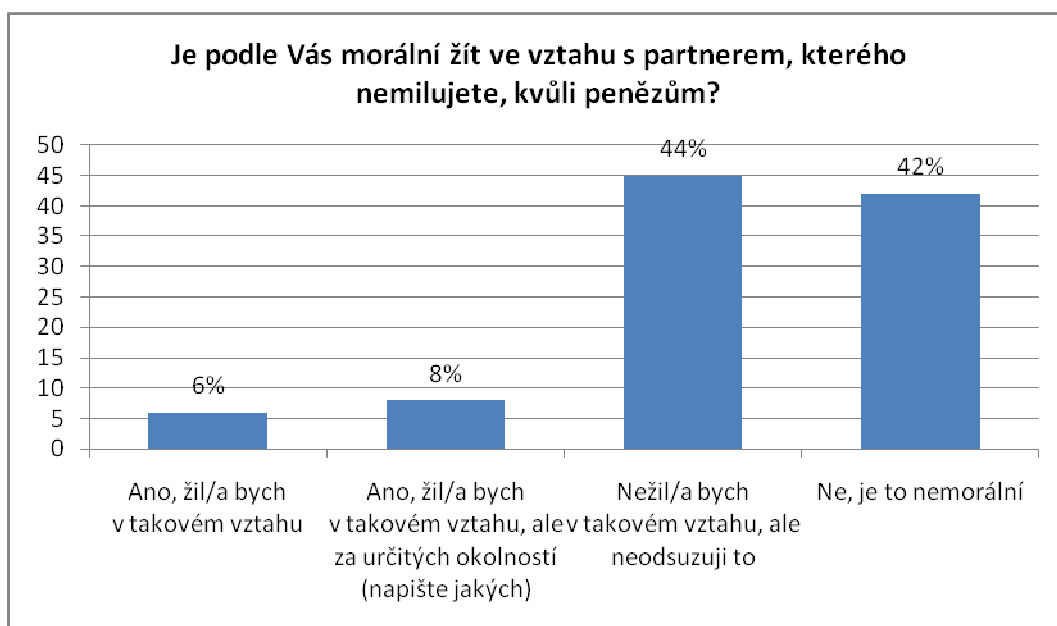
Graf č. 6

U této otázky vyšly výsledky podle očekávání. Celých 56 % všech dotázaných by chtělo dvě děti, což je nejčastější počet dětí v rodině v této době. Dále se dalo očekávat, že kvůli kariéře zvolí někteří dotázaní odpověď *žádné*, ale to se stalo jen u 5 % respondentů. Čtyři a více dětí zvolila pouze 3 % respondentů.

Otázka č. 14.: Je pro Vás v partnerském vztahu důležitá láska?

Drtivá většina, celých 99 % dotázaných odpovědělo, že je pro ně důležitá. Toto má souvislost s další otázkou, která se týká morální a nemorální stránky vztahu.

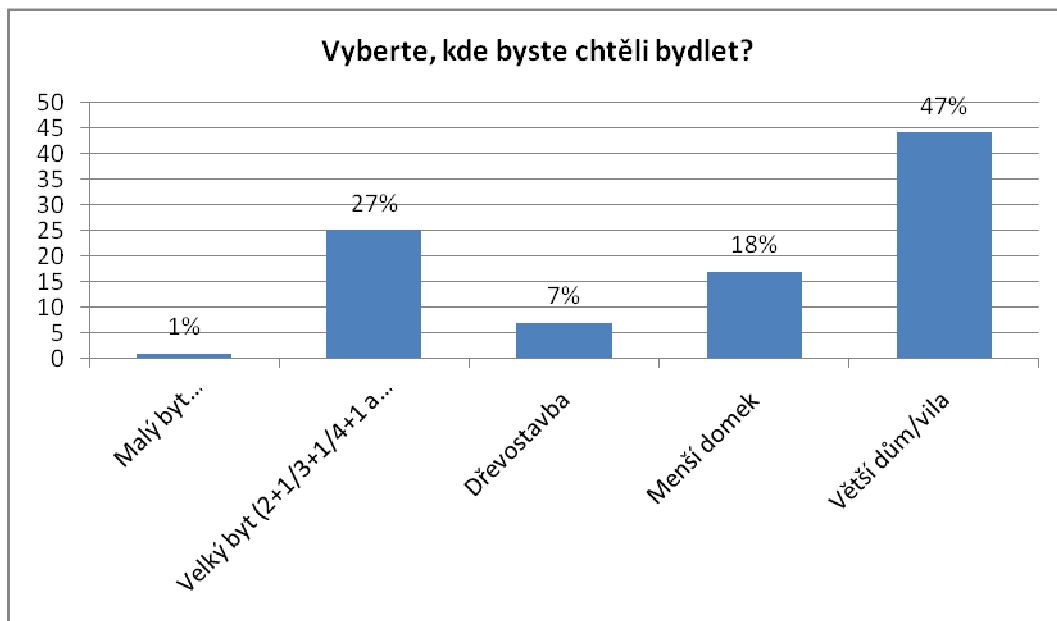
Otázka č. 15.: *Je podle Vás morální žít ve vztahu s partnerem, kterého nemilujete, kvůli penězům?*

Graf č. 7

Minimum dotázaných, a to pouze 6 %, by bylo ochotno v takovém vztahu žít. O 2% více respondentů by v takovém vztahu žili, ale pouze za určitých okolností. Někteří dopisovali do dotazníků dané okolnosti, kde se objevilo například „jen po určitou dobu“, „ano, pokud by mě ten partner miloval“ nebo „podle toho, kolik by měl peněz“. Poslední dvě odpovědi dopadly téměř stejně a to přes 40 %. Z toho vyplývá, že většina dnešních adolescentů by z různých důvodů nežila ve vztahu kvůli penězům.

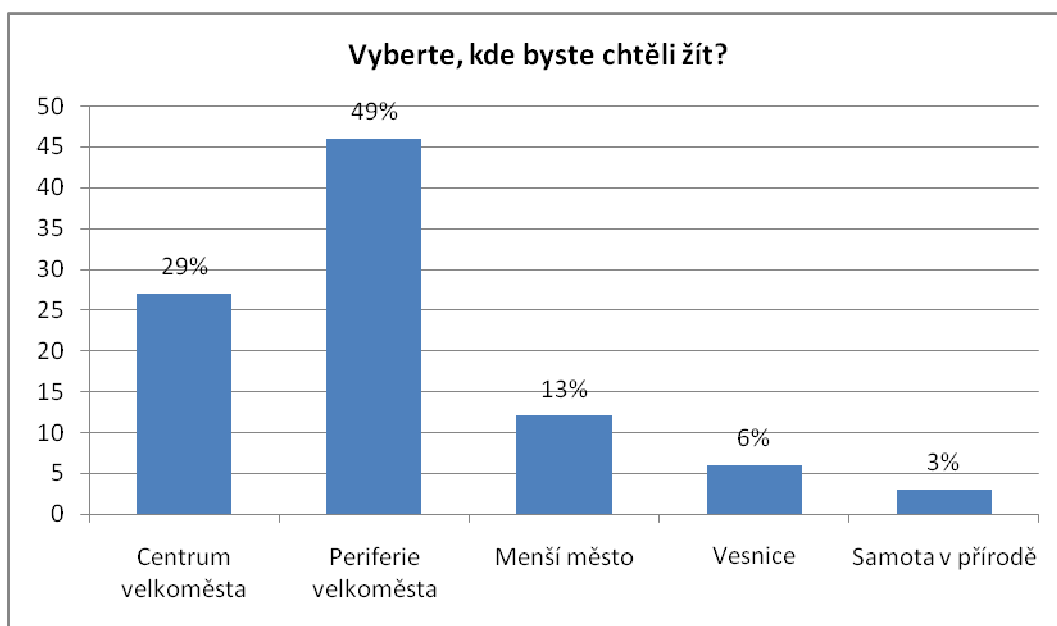
Otázka č. 16.: Vyberte, kde byste chtěli bydlet: malý byt (garsoniéra/ 1+kk/ 1+1/ 2+kk), velký byt (2+1/ 3+1/ 4+1 a větší), dřevostavba, menší domek, větší dům/ vila

Graf č. 8

Při vyhodnocování této otázky nastaly komplikace, a to, že několik dotázaných zvolilo více odpovědí najednou. Tyto odpovědi nebyly zařazeny do výzkumu, ale pro zajímavost se jednalo asi o šest dotazníků, kdy většinou označili velký byt a větší dům. Důvody připisovali různé, například „podle toho, jestli budu sám nebo s rodinou“, „jestli budu bydlet v centru města nebo na periferii“ nebo neudali žádný důvod. Zbytek dotázaných odpověděl vcelku tak, jak bylo očekáváno. Tedy, téměř polovina dotázaných by chtěla bydlet ve větším domě, popřípadě vile. Přibližně čtvrtina dotázaných by zvolila velký byt. Pouhých 18 % by dalo přednost menšímu domku, 7 % dřevostavbě a pouze 1% malému bytu.

Otázka č. 17.: Vyberte, kde byste chtěli žít: centrum velkoměsta, periferie velkoměsta, menší město, vesnice, samota v přírodě

Graf č. 9

S místem, kde by chtěli respondenti žít, to dopadlo podobně jako u předchozí otázky. Tedy téměř 50 % dotázaných by nejraději žilo na periferii velkoměsta. Vzhledem k tomu, že nadpoloviční část respondentů studuje na pražském gymnáziu a žije nyní v Praze, dalo se očekávat, že nejčastěji zvolenou odpovědí bude velkoměsto. Tedy nejen periferie, ale i centrum, které si vybralo téměř 30 % dotázaných. Třetím místem bylo menší město se 13 % a následně vesnice a samota v přírodě.

Zaměstnání, pracovní podmínky:

Třetí okruh otázek je zaměřen na práci, pracovní dobu a platové podmínky. Práce a budoucí zaměstnání by mělo být jedním z hlavních budoucích cílů, na které se adolescenti zaměří, proto jsou otázky umístěny uprostřed celého dotazníku. Většina lidí provozuje nějaké zaměstnání přibližně polovinu svého života, a proto může jedince velmi ovlivnit, jestli ho práce baví a naplňuje. V období adolescence se většina lidí rozhoduje, co bude po zbytek života dělat, jaké zaměstnání si zvolí. Náročnost rozhodnutí je dalším důvodem, proč je toto období pro adolescenty velmi náročné. Pro dospívající je téma zaměstnání velmi aktuální. Pokud se rozhodnou, že budou dále studovat, typ školy se odvíjí od volby jejich budoucí profese.

Otázky v dotaznících jsou následující:

18. V jakém oboru byste chtěli pracovat?

19. V jaké pozici byste chtěli pracovat?

20. Kolik kilometrů denně byste byli ochotni dojíždět do práce?

21. Byli byste ochotni se kvůli práci odstěhovat do zahraničí?

22. Byli byste ochotni se kvůli partnerově/partnerčině práci přestěhovat?

23. Vzdali byste se práce kvůli partnerovi/partnerce nebo dětem?

24. Dělali byste práci, která by Vás nebavila?(např. kvůli penězům, dostupnosti z domova)

25. Dělali byste práci, která by byla na nižší pozici, než odpovídá úroveň Vašeho vzdělání?

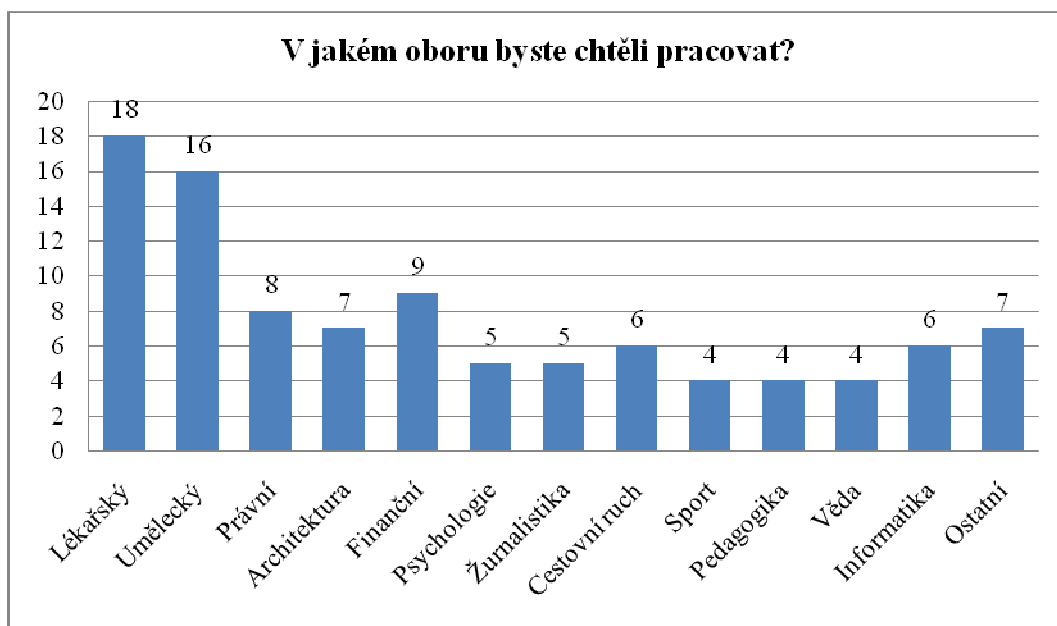
26. Kolik hodin denně byste chtěli pracovat v zaměstnání?

27. Vyberte, co byste byli ochotni podstoupit:

28. Jaký byste si představovali měsíční plat?

29. Byli byste ochotni se kvůli komfortu zadlužit?

Otázka č. 18.: V jakém oboru byste chtěli pracovat?

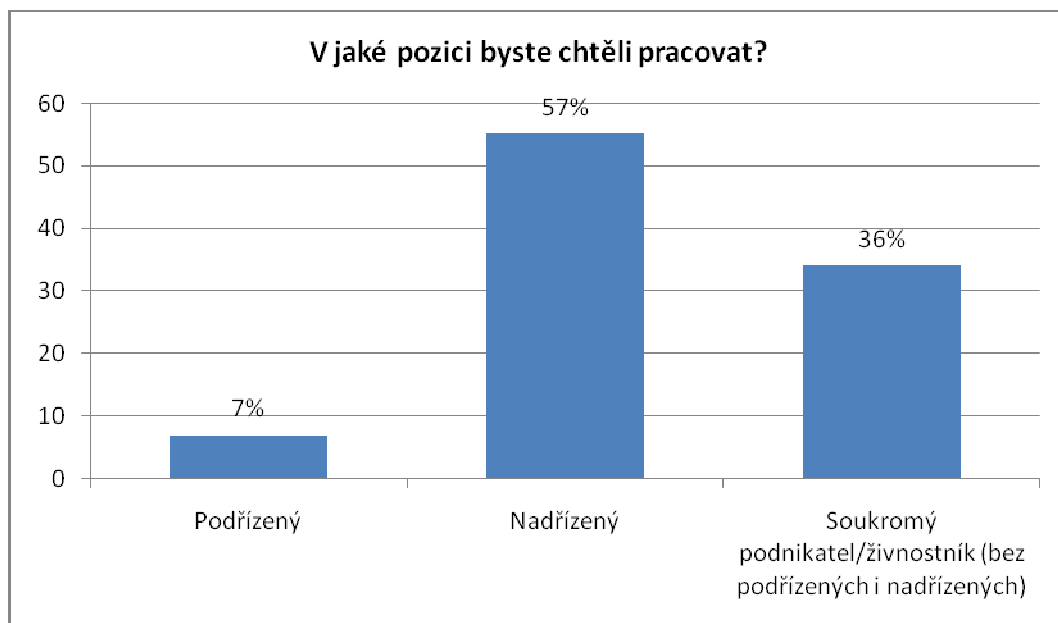

Graf č. 10

Po vyhodnocení této otázky vzniklo 23 různých oborů, které byly následně sjednoceny do 13 okruhových oborů. Z grafu vyplývá, že největší část respondentů by chtěla pracovat v lékařských oborech. Druhý nejčastěji zvolený obor je umělecký, nebo také oblast designu. Tato odpověď byla očekávaná, a to z důvodu, že část respondentů nyní navštěvuje uměleckou školu, tudíž se dá předpokládat, že i v uměleckém oboru budou chtít nadále pracovat. Třetím nejvíce zastoupeným je obor finanční, kam spadají ekonomické obory,

bankovníctví a management. Poslední, ještě hojně zastoupený obor je právní. Poté jsou již následující obory zastoupeny jen několika procenty. Položka ostatní obsahuje oblasti, které volili jeden nebo dva respondenti. Spadají sem PR, historie, hudební obory, mechanické a sociální.

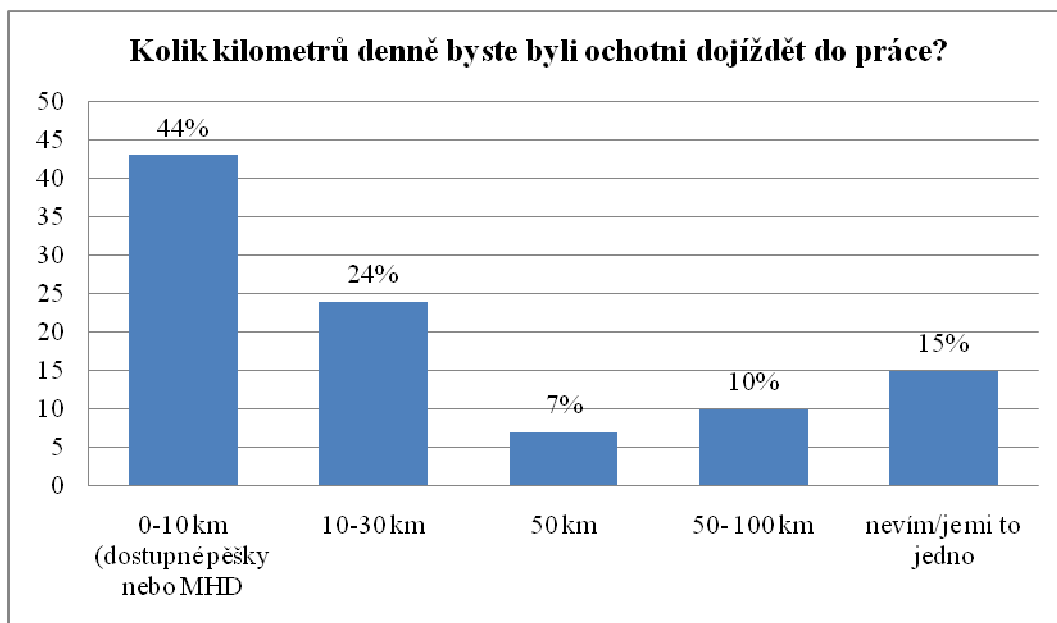
Otázka č. 19.: V jaké pozici byste chtěli pracovat?

Graf č. 11

Největší část dotázaných by v životě chtěla pracovat v pozici nadřízený, jako další by si zvolili pozici soukromý podnikatel/živnostník a jen velmi málo respondentů by si vybralo podřízený. V jednom dotazníku se dokonce objevila doplňující odpověď „neznám nikoho, kdo by chtěl pracovat jako podřízený“.

Otázka č. 20.: Kolik kilometrů denně byste byli ochotni dojíždět do práce?

Graf č. 12

U otázky na množství kilometrů, které jsou ochotni denně dojíždět, se téměř polovina respondentů shodla na 0- 10 km. Tento výsledek se dal očekávat, protože snad pro většinu lidí by bylo příjemné, pokud by do zaměstnání došli pěšky nebo pomocí MHD. Na druhou stranu je dost překvapující, že v době, kdy mnoho lidí bydlí na okrajích města, tudíž je nezbytné, aby dojížděli, a kdy je běžné pracovat i 12 hodin denně, není téměř polovina dotázaných ochotna do zaměstnání dojíždět. Další nejčastější volbou bylo 10-30 km, což udalo 24 % dotázaných.

Otázka č. 21.: Byli byste ochotni se kvůli práci odstěhovat do zahraničí?

U této otázky, odpovědělo téměř 80 % dotázaných ano a 22 % by nebyla ochotna se odstěhovat.

Otázka č. 22.: Byli byste ochotni se kvůli partnerově/partnerčině práci přestěhovat?

Zde již je respondentů, kteří by byli ochotni se přestěhovat o něco méně, a to 68 %, a celých 32 % by se kvůli partnerovi/partnerce nepřestěhovalo.

Otázka č. 23.: Vzdali byste se práce kvůli partnerovi/partnerce nebo dětem?

Tato otázka, má ještě více sestupnou tendenci než předchozí dvě. Tedy pouze 55 % respondentů by se kvůli rodině vzdalo práce a tito často uváděli, že kvůli dětem by se práce vzdali, kvůli partnerovi už ne.

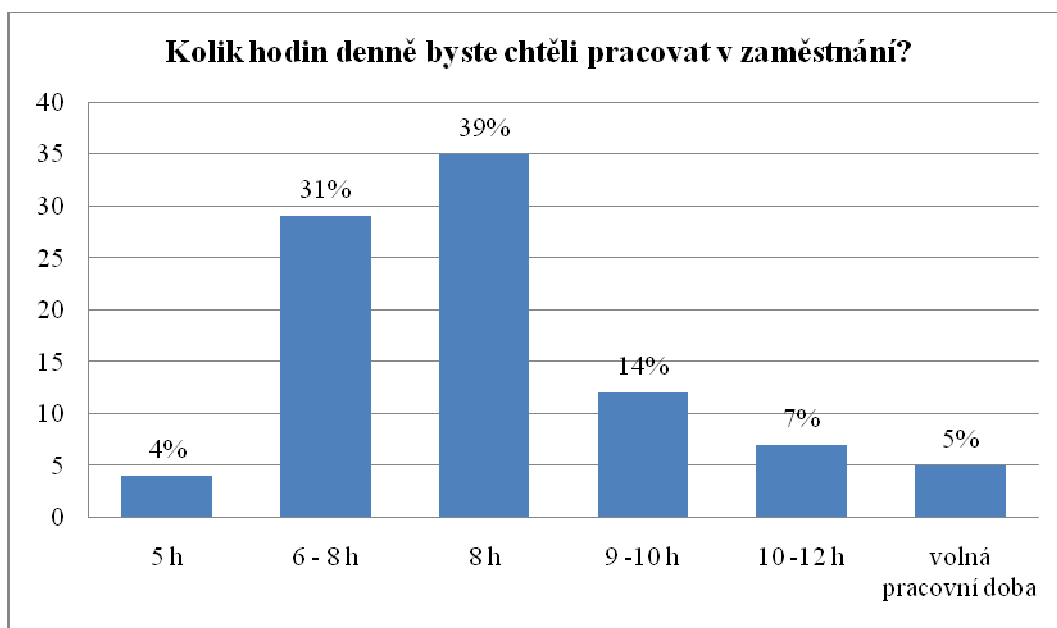
Otázka č. 24.: *Dělali byste práci, která by Vás nebavila? (např. kvůli penězům, dostupnosti z domova)*

Zde jsou odpovědi téměř vyrovnané. Tedy 45 % by takovou práci dělalo, a 55 % by takovou práci nevzalo.

Otázka č. 25.: *Dělali byste práci, která by byla na nižší pozici, než odpovídá úroveň Vašeho vzdělání?*

Pokud jde o spojitost mezi zaměstnáním a vzděláním, tak je přibližně stejně respondentů, kteří by dělali práci, která je na nižší pozici, než je úroveň jejich vzdělání, jako těch, kteří by toto nepodstoupili. Pravděpodobně by zde velmi záleželo na okolnostech, o jakou práci by se jednalo, v jaké době, dostupnosti, platových podmínkách, atd., ale to není součástí výzkumu.

Otázka č. 26.: *Kolik hodin denně byste chtěli pracovat v zaměstnání?*

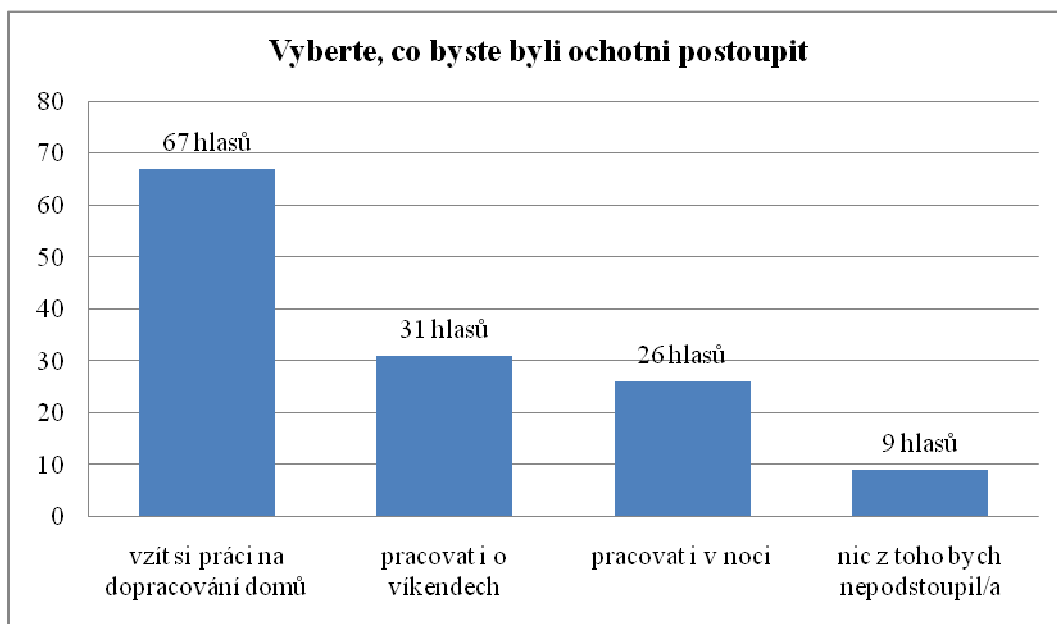

Graf č. 13

Tato otázka byla otevřená a její výsledky dopadly velmi zajímavě. Nejvíce odpovědí bylo 8 hodin denně, což zvolilo 39 % dotázaných. Hned za tím byla nejčastější odpověď 6-8 hodin denně, a tu zvolilo 31 %. Následovalo 9-10 hodin, 14 %, 10-12 hodin, 7 % a 4 % dotázaných by chtělo pracovat pouhých 5 hodin denně. Překvapující je, že maximální pracovní doba byla uvedena 10- 12 hodin a nikdo se nezmnínil o např. 12-15 hodinách denně. To sice není „ideální“ pracovní doba, ale na některých

pracovních pozicích je to nezbytné a zcela běžné. Poslední volbou byla volná pracovní doba, k níž se přiklání 5 % respondentů.

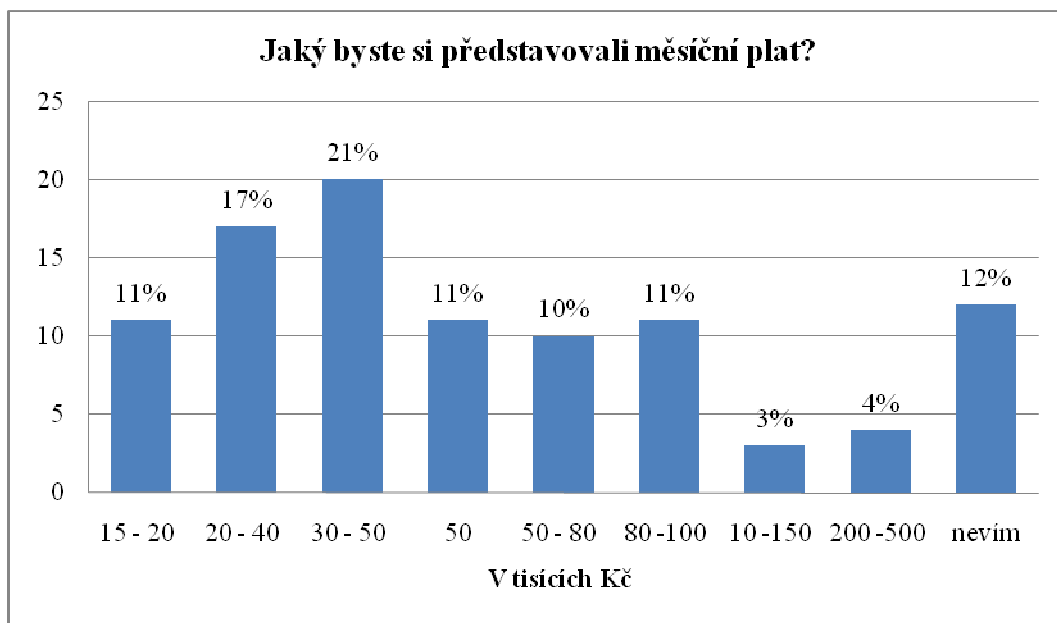
Otázka č. 27.: *Vyberte, co byste byli ochotni podstoupit:*

Graf č. 14

Jen málo dotázaných by kvůli práci nebylo ochotno pracovat v noci, o víkendu nebo doma. Zbytek dotázaných si, ať už ve větší nebo menší míře, uvědomuje, že při většině zaměstnání je to běžná záležitost, která k práci povětšinou patří. Ovšem největší část respondentů, celá polovina, by byla ochotná vzít si práci na dopracování domů. Již jen 23 % dotázaných by si práci vzalo i na víkend, a téměř stejně, tedy 20 % by bylo ochotno pracovat i v noci. Zajímavé je, že většina dotázaných nezvolila samostatně víkend nebo noc, ale buď pouze práci na doma, nebo všechny tři možnosti najednou, tedy na doma, na víkend i na noc. Pouhých 7 % by nepodstoupilo nic.

Otázka č. 28.: Jaký byste si představovali měsíční plat?

Graf č. 15

Vyhodnotit tuto otázku bylo trochu komplikované, a to z důvodu, že respondenti udávali příliš velké rozpětí platu, který by chtěli dostávat. Toto rozpětí se pohybovalo i v rozmezí sto tisíc. Nicméně nejčastěji udávaná částka byla 30-50 tisíc, kterou zvolilo 21 % respondentů. Dále bylo 20-40 tisíc, což zvolilo 17 %, Další možnosti se už pohybují na velmi podobných procentech. Nedá se opomenout, že značná část, 12 % dotázaných odpověděla nevím. Kdyby se tyto odpovědi shrnuly, vyšlo by, že nejvíce dospívajících si představuje svůj měsíční plat do padesáti tisíc, a pouze přibližně desetina dotázaných by si představovala svůj měsíční plat mezi sto až pět seti tisíci.

Otázka č. 29.: Byli byste ochotni se kvůli komfortu zadlužit?

U této otázky jsou výsledky celkem jednoznačné. Celých 87 % respondentů by se kvůli komfortu nezadlužila, zbývajících 13 % by byli ochotni se zadlužit. Bylo by otázkou dalšího zkoumání, jestli tito dotázaní již dnes žijí v rodině, která se takto zadlužila, tedy vzala si např. hypotéku na vybavení bytu, a tím pádem jim to přijde normální. Hlubší rozebírání této otázky ale není součástí výzkumu.

Vzhled:

Poslední část otázek je nejkratší a pouze okrajová, týká se krátkodobých cílů. Zaměřuje se na oblast image, vzhledu a vizáže.

Skládá se ze čtyř otázek:

30. Je pro Vás důležité, jak vypadáte?

31. Jste ochotni investovat do své vizáže, image?

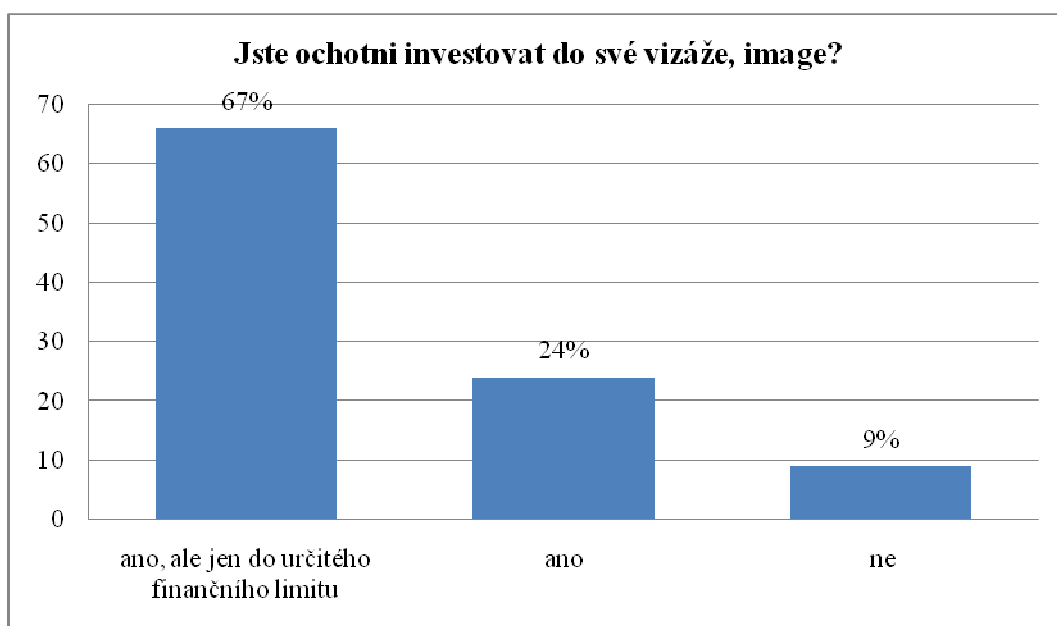
32. Podstoupili byste plastickou nebo estetickou operaci (ne, ze zdravotních důvodů)?

33. Záleží Vám na tom, co si o Vás myslí ostatní?

Otázka č. 30.: Je pro Vás důležité, jak vypadáte?

Výsledky této otázky vyšly téměř jednoznačně. Celých 93 % dotázaných zajímá, jak vypadají, je to pro ně důležité. Zbytek dotázaných to za důležité nepovažuje.

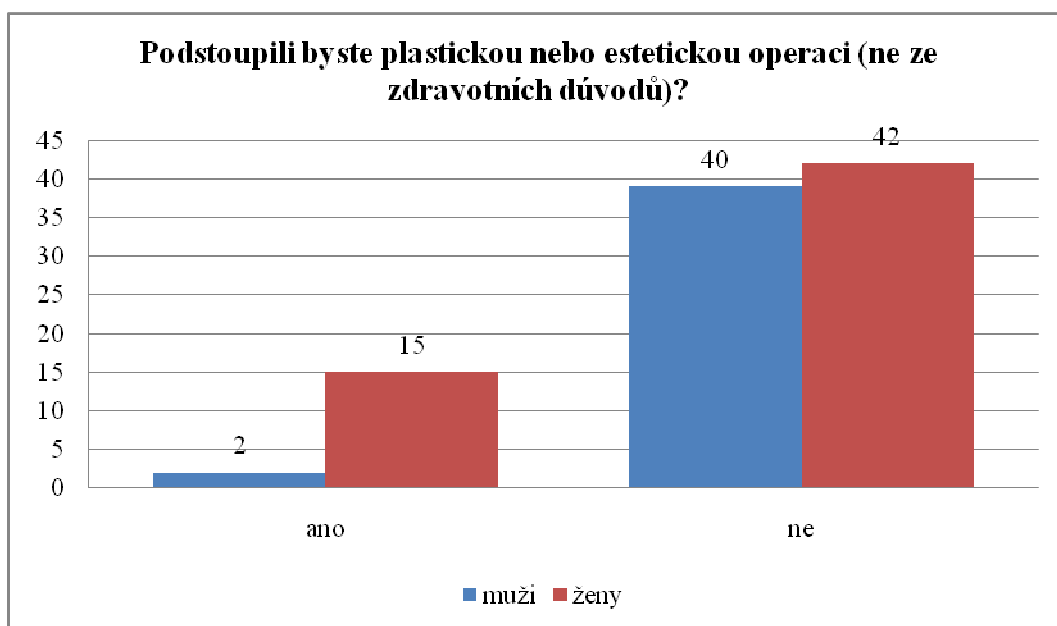
Otázka č. 31.: Jste ochotni investovat do své vizáže, image?

Graf č. 16

Největší část oslovených odpověděla ano, ale pouze do určitého limitu. Znamená to, že většině adolescentů záleží na tom, jak vypadají a jsou ochotni pro to něco podstoupit, ale není to pro ně hlavní priorita. Toto se týká přibližně 67 % dotázaných. Ovšem pro 24 % respondentů to důležité je, zdá se velmi, a jsou tedy ochotni investovat do své image. Pouze 9 % respondentů do sebe investovat nechce.

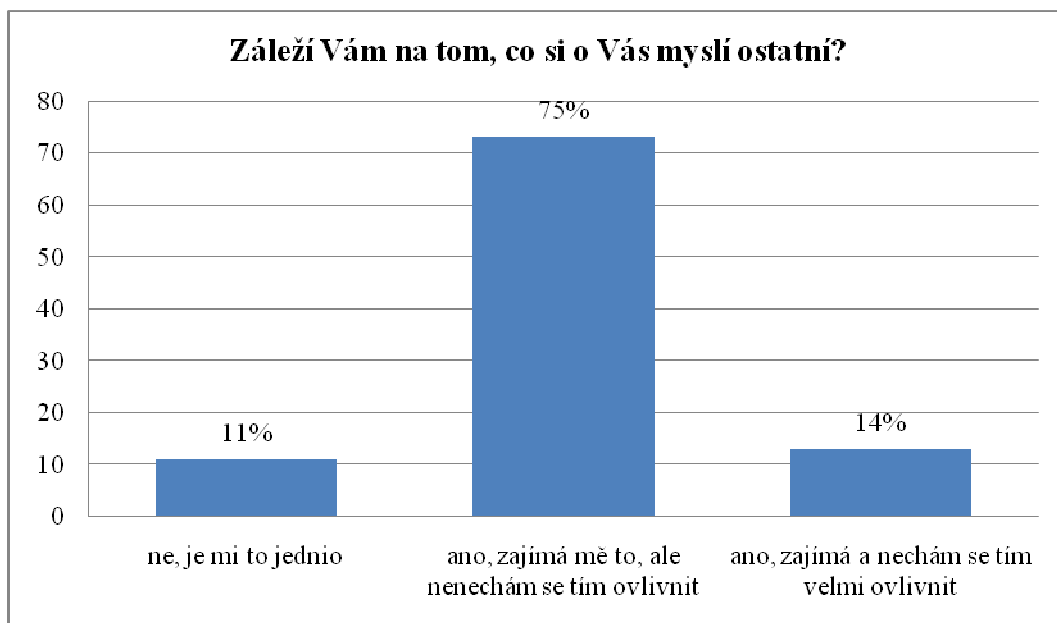
Otázka č. 32.: *Podstoupili byste plastickou nebo estetickou operaci (ne, ze zdravotních důvodů)?*

Graf č. 17

Další otázka se týká plastické chirurgie. Zde je nutné upozornit, že se v otázce ptáme pouze na plastiku estetickou, tedy ne zdravotně podloženou. Jako některé příklady si zde uvedeme úpravu prsou, rtů, liposukci, vyhlazení vrásek atd. V otázce je jasně dané, že se zde nejedná o zdravotně nezbytný zákrok. Je zde také namístě rozdělit otázku na muže a ženy. Pokud jde o muže, tak pouze 2 respondenti by takovou operaci podstoupili, zatímco zbytek dotazovaných mužů by to neudělal. U žen nejsou výsledky tak jednoznačné. Celých 15 dotázaných by na operaci šlo. Celkově v procentech to vychází následovně. 17 % respondentů by podstoupilo plastiku, 83 % ne.

Otázka č. 33.: Záleží Vám na tom, co si o Vás myslí ostatní?

Graf č. 18

Na tuto otázku je těžké odpovědět. Mnoho lidem, přestože si to vědomě nepřiznají, na názoru ostatních záleží a nějakým způsobem se tím nechají ovlivnit. Nejčastější odpovědí zde ovšem bylo *Ano, ale nenechám se tím ovlivnit*, což odpovědělo 75 % tázaných. Druhou nejčastější odpovědí, tedy *Ano, a nechám se tím ovlivnit*, zvolilo 14 % dotázaných. Poslední odpověď zvolilo 11 % respondentů.

Otevřené otázky:

Následující čtyři otázky zůstaly otevřené. Cílem bylo zjistit, jak si adolescenti vykládají pojem životní cíl, čeho chtějí dosáhnout a jaký mají názor na budoucí cíle. Vzhledem k tomu, že otázky jsou otevřené, jejich vyhodnocování bylo komplikovanější. Není zde tedy uveden žádný graf ani tabulka, ale budou popsány nejčastější varianty odpovědí.

34. *Zkuste v pár větách vystihnout, čeho byste chtěli v životě dosáhnout.*

35. *Pokuste se pár větami popsat, jak si reálně představujete sami sebe za 20 let.*

36. *Co si představujete pod pojmem životní cíl?*

37. *Proč je podle Vás dobré mít vytyčené nějaké cíle?*

Otázka č. 34.: Zkuste v pár větách vystihnout, čeho byste chtěli v životě dosáhnout.

Z výše uvedené čtveřice otázek odpovídali respondenti nejvíce a nejzajímavěji na první z nich. Ve zkráceném znění byla nejčastější odpověď dobré zaměstnání, kariéra, spokojená rodina, velký dům, přátelé, peníze, cestování. Dále se často objevovaly i sociální cíle, jako

například: něco po sobě zanechat, nezklamat rodiče, změnit něco k lepšímu nebo pomáhat lidem. Z těchto základních pojmů, které se často v odpovědích opakovaly, lze usuzovat, že dnešní adolescenti přemýšlí nad svou budoucností a uvědomují si, čeho chtějí dosáhnout. Je i vidět, že nemají jen sobecké cíle, ale často se zaměřují na ostatní. Zde jsou uvedeny některé vybrané odpovědi:

„Chtěl bych, aby si na mě lidi pamatovali, abych dokázal něco, co se nezapomene, pomůže, změni něco...“

„Chtěla bych mít zaměstnání, které pomůže lidem, to by byla radost i pro mě. Manžela, 3 děti, klidně bych i nějaké adoptovala. Hezky zařízený menší dům nebo velký byt.“

„Chtěla bych být úspěšná historička, procestovat svět a vyzkoušet adrenalinové sporty.“

„Chtěla bych dosáhnout bodu, kdy budu sama se sebou a svým životem spokojená, budu mít vysněné bydlení a vysněnou práci, budu moci cestovat po celém světě a nakupovat, kde budu chtít.“

„Chci vystudovat VŠ a před založením rodiny pracovat na své kariéře. Ráda bych vydělávala tolik, abych se nejen nemusela v něčem výrazně omezovat, ale mohla i finančně vypomáhat rodičům a charitě.“

„Chci dělat smysluplnou práci, mít kvalitní partnerský vztah a zabezpečit stáří svých rodičů minimálně tak, jako oni teď zajišťují a podporují mě.“

„Stát se úspěšnou choreografkou, cestovat po světě (hlavně USA) a učit tančit. Založit rodinu a mít 3 děti.“

„Chtěla bych žít šťastně s rodinou, ale zároveň mít úspěchy v práci, která mě bude bavit. Věnovat se výchově dětí a dožít se jejich vlastních úspěchů.“

„Chtěla bych se dostat do povědomí společnosti. Něco dokázat. Ráda bych se stala umělkyní, o které se budou učit ve školách.“

Otázka č. 35.: *Pokuste se pár větami popsat, jak si reálně představujete sami sebe za 20 let.*

U této otázky se několikrát objevila odpověď „viz ot. 34“ a často byly odpovědi stručnější než u předešlé otázky. Opět se zde nejčastěji objevovaly pojmy jako rodina, děti, stálá práce. Nově se zde opakovalo „být šťastný a spokojený“ a „už bych se nechtěl nějak stresovat“, což poukazuje na to, že si adolescenti uvědomují, jak hektická a psychicky náročná je tato doba. Někteří se zmínili i o splácení hypotéky na dům. To znamená, že už nyní plánují, že se v budoucnu zadluží. A neopomenutelná část adolescentů odpovídala „nevím, nedokážu si představit, co bude za 20 let“. Některé vybrané odpovědi:

„Sama sebe si představuju v nějaké kanceláři ve vyšší funkci, mít dvě děti a stálého partnera, bydlet v malém poklidném městečku v rodinném domku.“

„Žila bych v domě na starém městě se spoustou psů, které by hlídala moje hospodyně, protože bych zrovna byla na cestě kolem světa.“

„Budu bydlet v Chile (příští rok jedu na roční pobyt do Chile), budu mít manžela, soukromou ordinaci, hodně přátel. Jednou za měsíc budu jezdit do Prahy.“

„Jsem na vrchní pozici v některé prosperující firmě. Mám manželku a dvě krásné děti. Do práce jezdím v BMW a žiji na okraji města.“

Otázka č. 36.: Co si představujete pod pojmem životní cíl?

Dá se říci, že mnoho dotazovaných vysvětlilo tento pojem velmi zajímavě a osobitě, ale opět se našla část respondentů, kteří tuto otázku vynechali. U této otázky se také vyskytl problém, a to, že větší část respondentů psala o životních cílech obecně, ale zbývající část je popisovala jen konkrétně, pouze své vlastní cíle. Zde se objevovalo například vrchol kariéry, zdravá rodina nebo vynalezení léku na rakovinu. První, větší část respondentů vysvětlovala nejčastěji tento pojem jako smysl života, něco, čeho chci reálně dosáhnout, kvůli čemu jsem ochotna udělat cokoli, něco, o co člověk usiluje každý den a má to nejvyšší prioritu. Opět jsou zde uvedeny některé příklady:

„Něco, čeho chci v životě dosáhnout, protože by mě to naplňovalo.“

„Je to cíl, který je natolik silný, že nebazíruji na rychlém naplnění, ale jsem natolik motivovaný, že ho i přes překážky naplním.“

„Něco, co si stanovím já sama. Něco, kvůli čemu vlastně žijeme. Bez nějakého cíle nemá žádný závod smysl.“

„To, čeho chceme dosáhnout, a i když se nevyplní, je to náš sen, který nám nikdo nemůže vzít.“

„Každý člověk by měl mít svůj cíl, vlastně něco, co by chtěl za celý svůj život zvládnout a hlavně si za ním stát.“

Otázka č. 37.: Proč je podle Vás dobré mít vytyčené nějaké cíle?

Nejčastěji se zde objevovala slova motivace a smysl života. Dále snaha zlepšit se, hnací motor nebo inspirace. I u této otázky bylo vidět, jak jsou někteří adolescenti schopni se hluboce zamyslet nad danou otázkou, ovšem i zde někteří odpověď vynechali. Opět jsou zde uvedeny některé příklady:

„Člověk bez žádného cíle nemůže žít svůj život „na plno“. Nemá důvod ho vlastně žít. Podle mého názoru by měl mít každý alespoň jeden svůj cíl a splnit si ho.“

„Abych měla za čím jít a o co se snažit. Abych na cestě k cíli našla, i třeba jiné, lepší věci. Abych nebyla líná a neambiciózní.“

„Pokud nemáme stanovené reálné a měřitelné cíle, může se stát, že postupem času zjistíme, že se potloukáme životem bez dosažení výraznějšího úspěchu. Pod pojmem úspěch rozumím věci důležité pro nás.“

„Naplnění krátkodobých nebo menších cílů mě ubezpečuje, že má smysl, to, co dělám.“

Na závěr byla otázka škálová.

Otázka č. 38.: *Očíslujte stupnicí 1(nejvíce) – 6(nejméně), jak jsou pro Vás v životě důležité tyto hodnoty:*

zdraví

peníze

rodina

přátelé

hobby a zábava

dobré zaměstnání

Jak z dotazníků vyplývá, pro mnoho adolescentů jsou všechny tyto hodnoty důležité. Dokonce někteří označili všechny hodnoty číslem jedna.

Ke každé jednotlivé hodnotě přiřadíme číslo ze stupnice hodnocení 1-6, které u dané hodnoty žáci nejčastěji dávali, pak budou výsledky vypadat takto: Zdraví 1, Peníze 2, Rodina 1, Přátelé 2, Hobby a zábava 3, Dobré zaměstnání 2. Pokud ale srovnáme jednotlivé hodnoty podle uváděné důležitosti, vznikne tento žebříček hodnot: 1. Rodina, 2. Zdraví, 3. Přátelé, 4. Peníze, 5. Dobré zaměstnání, 6. Hobby a zábava.

Z výsledků se dá vyčíst, že adolescenti považují za nejvyšší hodnoty rodinu a zdraví. Velmi důležití jsou pro ně i přátelé, což se dalo předpokládat, neboť dospívající mají k vrstevníkům silné vazby. Vzhledem k předchozím výsledkům je ale překvapující, že dobré zaměstnání se objevilo až na pátém místě. V souvislosti s tím je překvapující také to, že peníze jsou dané před zaměstnáním. A to z důvodu, že obvykle bez dobrého zaměstnání nelze získat dostatek peněz.

Rozhovor:

Jak již bylo výše uvedeno, rozhovor byl použit pouze jako doplňková metoda a zúčastnila se ho jedna dívka ve věku osmnácti let, která studuje na střední odborné škole.

Nejprve rozhovor sloužil jako předběžný výzkum, k zjištění základních otázek dotazníku. Po tomto rozhovoru byly upraveny otázky v dotazníku do konečné podoby. Tudíž se na jeho základě nejasné otázky lépe formulovaly.

Následně rozhovor sloužil k zodpovězení otevřených otázek. Jedná se zde o otázky č. 34, 35, 36, 37. Její odpovědi se v podstatě, v rozšířenější verzi, shodovaly s odpověďmi z dotazníků. Vzhledem k tomu, že dívka pochází z početné rodiny, tak i její představy o budoucnosti velkou rodinu zahrnují. Prozatím se chce „bavit“, ale pokud úspěšně absolvuje vysokou školu, chtěla by se nějakou dobu věnovat hudební kariéře a poté se usadit a založit si rodinu. Ve své budoucnosti doufá hlavně v zabezpečení a spokojenost po boku zdravé a šťastné rodiny. Tento rozhovor se dá srovnat s výsledky mnohých dotazníků.

2.6. Srovnání

V této kapitole budou srovnány výsledky tohoto průzkumu s výsledky výzkumu P. Macka v 90. letech a A. Preissové Krejčí a L. Čadové v roce 2006.

Stejně jako ve výzkumu P. Macka se ukázalo, že adolescenti mají jako hlavní cíle obecně uznávané hodnoty. P. Macek, mimo jiné, píše jako jeden z cílů „získat dobré vzdělání a zaměstnání“, tento cíl se potvrdil i v tomto výzkumu. Pokud jde o vzdělání, tak většina dotazovaných plánuje absolvování vysoké školy. U zaměstnání mají adolescenti často vysoké cíle, pokud jde o funkci i plat, ale dá se říci, že vcelku touží po zaměstnání, které by je uspokojovalo a finančně zabezpečilo. Ve výzkumu P. Macka je jako další cíl uvedeno narození a výchova dětí. I v tomto šetření vyšlo, že dnešní adolescenti plánují mít děti, nejčastěji si přáli děti dvě. Poslední údaj, který byl zmiňován v Mackově výzkumu, byl ideální věk k založení rodiny, který byl 26 let. V šetření byl nejčastěji udáván věk 30 let, značná část adolescentů ještě udávala 28 a 35 let. Znamená to tedy, že dnešní adolescenti, oproti adolescentům z 90. let, odsouvají založení rodiny do pozdějšího věku. Z toho vyplývá, že dnešní adolescenti počítají s tím, že si nejdříve vybudují dobré pracovní postavení a až poté se usadí a založí rodinu.

Ve výzkumu Krejčí a Čadové adolescenti mezi životními cíli preferovali založení rodiny. Toto se potvrdilo i v tomto výzkumu. Většina adolescentů uvedla, že by chtěla mít vlastní spokojenou rodinu, která by byla dobře finančně zabezpečena. Finanční zajištění, společně s úspěchem v zaměstnání a přáteli jsou další cíle, uvedené ve výzkumu Krejčí a Čadové. I toto šetření poukazuje na to, že dospívající uvádějí, jako další životní cíle: úspěšnou kariéru, mnoho přátel a finanční zabezpečení.

2.7. Vyhodnocení předpokladů

- *Adolescenti považují za krátkodobé cíle přijetí na Vysokou školu a její úspěšné dostudování.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Většina studentů plánuje vystudovat vysokou školu. (viz ot. č. 2,3, s. 28)

- *Adolescenti mají rozdílné představy o vhodném věku k založení rodiny, vzhledem k pohlaví.*

Tento předpoklad se nepotvrdil.

Šetření této otázky vyšlo v podstatě neutrálně. Tedy že muži i ženy mají přibližně stejné představy o vhodném věku k založení rodiny, a tedy žádné velké rozdíly mezi odpověďmi mužů a žen nebyly shledány. (viz ot. č. 10, s. 32-33, graf 3a, 3b)

- *Pro dnešní adolescenty již není prioritou vdát/oženit se. Přesto považují za jeden z hlavních cílů založení rodiny s dětmi.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Výsledky šetření vyšly velmi těsně, nicméně pro větší část, 52 %, adolescentů není důležité vdát/oženit se. Přesto ale převážná část adolescentů plánuje založení rodiny s dětmi. (viz ot. č. 12, s. 34, graf 5)

- *Adolescenti jsou ochotni dojíždět denně do zaměstnání, nebo se kvůli zaměstnání i odstěhovat.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Dnešní adolescenti jsou ochotni dojíždět do zaměstnání, ale pouze do omezené vzdálenosti, často v dosahu MHD. Zároveň jsou ochotni se kvůli dobrému zaměstnání přestěhovat, nebo i odstěhovat do zahraničí. (viz ot. č. 20,21, s. 41, graf 12)

- *Adolescenti budou v budoucnu ochotni, vzít si práci domů, eventuálně pracovat i o víkendech a v noci, pokud bude tato práce dostatečně finančně ohodnocena.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Převážná část dotazovaných adolescentů by byla ochotna vzít si práci na dopracování domů. Ne už tolik adolescentů by bylo ochotno pracovat i o víkendu nebo v noci. (viz ot. č. 27, s. 43, graf 14)

- *Dnešním adolescentům záleží na tom, jak vypadají a jsou ochotni investovat do své vizáže.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Dotazovaným adolescentům záleží na tom, jak vypadají a jsou ochotni do své vizáže investovat, povětšinou ale jen do určitého finančního limitu.

(viz ot. č. 30, 31, s. 45, graf 16)

- *Předpokládá se, že adolescenti považují za hlavní budoucí cíle pevný partnerský život, s kariérou a dobrým finančním zabezpečením.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Adolescenti na dotaz, čeho by chtěli v životě dosáhnout, nejčastěji odpovídali fungující rodiny a vhodné práce, která bude zároveň i dobře finančně ohodnocena. Zároveň ale velmi často uváděli touhu mít spoustu přátel, kteří ale nebyli součástí předpokladu.

(viz ot. č. 34, s. 46)

- *Adolescenti v žebříčku hodnot nejvíce preferují zdraví a rodinu a až poté zaměstnání, peníze, přátele a zábavu.*

Tento předpoklad se potvrdil.

Adolescenti preferují v dotazníku udané hodnoty v pořadí rodina, zdraví, přátele, peníze, dobré zaměstnání, hobby a zábava. (viz ot. č. 38, s. 48)

2.8. Diskuse

V celém výzkumu se vyskytlo několik problémů. Opakovaný problém byl s nevyplněním některých otázek. Je možné, že pro některé respondenty byly některé otázky příliš osobní, nebo na ně momentálně nevěděli odpověď, což i někteří napsali. Zajímavé ale je, že adolescenti, kteří vynechali některé odpovědi, pak například velmi rozumně odpovídali na otevřené otázky, což nenaznačuje, že by dotazník odbyli. Proto byly i takto nedoplněné dotazníky zařazeny do výzkumu.

Další problém se týká pravdivosti některých odpovědí. I když se může zdát, že anonymita dotazníku zaručí jeho pravdivé vyplnění, některé dotazníky o tom nevypovídaly. Jednotlivé otázky v těchto dotaznících si částečně protirečily. Jako příklad může být dotazník, kde bylo udáno - počet dětí, které by dotyčný chtěl jako žádné, ale při otázce čeho by chtěl v životě dosáhnout, byla napsaná rodina s dětmi. Je možné

to přisoudit nesoustředěnosti při vyplňování nebo neschopnosti reálně se zamyslet nad vlastní budoucností. Takovéto dotazníky do výzkumu nebyly zařazeny. Zároveň se stávalo, že někteří adolescenti si zřejmě zatím neuvědomují realitu. To v případech, že napsali: chtěl bych pracovat 5 hodin denně, nejsem ochoten pracovat v noci ani o víkendech a přál bych si plat 150 tisíc Kč měsíčně. Nelze popřít, že takovéto podmínky mohou nastat, ale spíše se stává, že tak vysokému platu musí člověk něco obětovat.

Dále se během šetření zjistilo, že se objevily rozdíly v odpovědích adolescentů, kteří žijí v Praze a těmi, kteří žijí v Libereckém kraji. Ukázalo se, že pražští dospívající mají mnohem větší nároky na životní komfort. Byly to spíše tyto respondenti, kteří udávali vyšší platy, mezi kterými se objevily i částky pět set tisíc Kč měsíčně. Nejen tato otázka by byla vhodná k dalšímu zkoumání.

Také bylo zajímavé spojení mezi typem bydlení a lokalitou. Velmi podobně totiž vyšly výsledky těchto dvou otázek v dotazníku. Počet respondentů, kteří zvolili možnost velký byt (27 %) souvisí s počtem respondentů, kteří zvolili místo bydlení centrum velkoměsta (29 %). Stejně tak se dá porovnat větší dům/vila (47 %) s periferií velkoměsta (49 %) a také menší domek (18 %) s maloměstem (13 %). Je možné přisuzovat, že výsledky vyšly takto podobně, relevantnosti většiny dotazníků.

Jsem si vědoma, že jsem se ve výzkumu nezaměřila na okruhy zdraví a přátele. Oba pojmy jsou taktéž důležité a jsou uvedeny pouze v poslední škálové otázce, kde oba vyšly na předních místech. Dále je často zmiňovali samotní respondenti v otevřených otázkách. Vzhledem k tomu by bylo vhodné je zařadit. Nicméně z důvodu obsáhlosti dotazníku a k rozhodnutí zaměřit tento především na oblast rodiny a zaměstnání, jsem takto neučinila. I přes to, že byl celý výzkum, co se týče nových informací, zajímavý, příště bych nejspíš volila otázky jinak. Snažila bych se více vyvarovat otevřených otázek, jejichž výsledky jsou sice poučné a někdy i překvapivé, ale vyhodnocování otázek je komplikované. Přes to jsem z odpovědí na čtyři otevřené otázky získala pocit, že žákům byl tento dotazník přínosný a že se zamysleli nad vlastním životem. Proto si myslím, že celý výzkum měl nakonec dvě funkce, a to, být součástí této bakalářské práce a pomoci adolescentům, kteří ho vyplňovali, zamyslet se nad svou budoucností.

3. Závěr

Cíle této bakalářské práce byly splněny. Tedy zjistit životní cíle dospívajících, krátkodobé i dlouhodobé. Jejich představy o založení rodiny, ideálním zaměstnání i o názoru na vlastní vzhled. Zároveň bylo za cíl práce potvrdit nebo vyvrátit předem dané předpoklady, což se také stalo.

Ve stručnosti se dá říci, že dnešní adolescenti si kladou za budoucí životní cíle vystudovat vysokou školu a poté si vybudovat kariéru s vhodným zaměstnáním. Toto zaměstnání by mělo být i adekvátně ohodnoceno, ideálně s osmi hodinovou pracovní dobou. Pro takovou práci jsou ochotni se přestěhovat, nebo například pracovat v noci a o víkendu. Většina dospívajících by chtěla žít v pevném partnerském svazku s dětmi, kde není podmínkou svatba. Nejčastěji by chtěli žít v centru velkoměsta nebo na jeho periferii a to nejlépe ve velkém bytě nebo domě. Kromě výše zmíněné rodiny a kariéry si mnoho adolescentů klade za budoucí cíl také mít přátele a být sociálně užitečný. V žebříčku hodnot adolescenti nejvíce cení rodinu, zdraví a přátele. Dále dnešním adolescentům záleží na tom, jak vypadají a do jisté míry i na tom, co si o nich myslí ostatní.

Z hlediska vývoje se ovšem priority dospívajících mění. Oproti dřívějším výzkumům se dnešní adolescenti více věnují studiu a následně kariéře. Zakládání rodiny tím pádem odsouvají do pozdějšího věku. V šetření vyšlo najevo, že tento věk se posunul až o šest let. Také mají adolescenti mnohem vyšší cíle, pokud jde o vhodné zaměstnání, a to nejen na finanční ohodnocení, ale stejně tak i na počet hodin strávených prací nebo pracovní pozici.

Celkově z výzkumu vyplývá, že adolescenti o své budoucnosti velmi přemýšlí a někteří přesně vědí, čeho by chtěli dosáhnout a kdy. Bylo až překvapující, jak někteří žáci velmi uvážene rozepisovali své odpovědi a neomezili se na pouhou holou větu. Dále se prokázalo, že rozdíl mezi odpověďmi mužů a žen jsou u většiny otázek zanedbatelné, a tedy se jejich smýšlení na otázky ohledně rodiny, kariéry a zaměstnání velmi přibližuje.

U několika otázek se projevila rozdílnost v názorech mezi žáky z Prahy a z Libereckého kraje. Z celého výzkumu vyplynulo, že by mohlo být zajímavé dělat podobné šetření, kde by byly odpovědi rozděleny na pražské a mimopražské žáky. Projevilo se, že pražští dospívající mají povětšinou vyšší nároky a cíle. Nicméně zde to nebylo součástí zkoumání.

Celý výzkum byl, dle mého mínění přínosný, mimo jiné i v tom, že z odpovědí je znát, jak dnešní adolescenti velmi rychle dospívají a osamostatňují se. Mají urovnané představy o své budoucnosti a již v raném věku začínají pracovat na splnění svých životních cílů.

4. Seznam použité literatura

GAVORA, P., 1996. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-15-X

HNILICA, K., 2000. Konflikt hodnot a kvalita života. *Československá psychologie*, roč. 44, č. 5, s. 385-401. ISSN 0009-062X

HORÁK, J., 1996. *Kapitoly z teorie výchovy, problematika hodnot a hodnotové orientace, 1. Díl*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-196-0

HORÁK, J., 1997. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-257-6

HUDEČEK, J., 1986. *Hodnotové orientace v motivační sféře osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia. ISSN 0069-2298

CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4

JANDOUREK, J., 2007. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0

KOHOUTEK, R., 2000. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-156-8

KOHOUTEK, R., 1998. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-064-2

KOHOUTEK, R., 1998. *Osobnost a sebepoznání studentů*. Brno: CERM. ISBN 978-80-7204-087-1

LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., Krejčířová, D. 1998. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H&H. ISBN 80-86022-37-4

MACEK, P., 1999. *Adolescence, Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-348-X

MAREŠ, J. a kol., 2006. *Kvalita života u dětí a dospívajících I*. 1. vyd. Brno: MSD. ISBN 80-86633-65-9

NAKONEČNÝ, M., 2009. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9

ŘEHAN, V., ÇAKIRPALOGLU, P., 2000. Sociální status a hodnotová orientace mladé generace. *Československá psychologie*, roč. 44, č. 3, s. 202-215. ISSN 0009-062X

SMÉKAL, V., MACEK, P., 2002. *Utváření a vývoj osobnosti, psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. 1. vyd. Brno: Barrister&Principal-studio. ISBN 80-85947-83-8

SOBOTKOVÁ, I., 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8

TAXOVÁ, J., 1987. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. SPN 4-11-22/1

URBANOVSKÁ, E., 2010. *Škola, stres a adolescenti*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2561-0

VÁGNEROVÁ, M., 1999. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Liberec. ISBN 80-7083-335-1

VÁGNEROVÁ, M., KLÉGRVÁ, J., 2008. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1538-7

VELEHRADSKÝ, A., 1978. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. 1. vyd. Praha: Svoboda.

KREJČÍ, A., ČADOVÁ, L., 2006. *Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů* [online]. [vid. 10. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/issues/2006/1/1/article.html>

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - dotazník

Příloha č. 1:

Vážení studenti,

prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku. Vaše odpovědi mi budou sloužit jako podklad k napsání bakalářské práce. Dotazník je anonymní.

Prosím, odpovídejte pravdivě. Pokud by Vám v některé otázce nevyhovovala žádná nabízená odpověď, je možné připsat vlastní.

Mnohokrát děkuji.

Zaškrtněte pohlaví:

Muž

Žena

1. Je pro Vás důležité vzdělání?

ano

ne

2. Chtěli byste vystudovat VŠ a poté eventuelně ještě dále studovat?

ano

ne

3. Myslíte si, že reálně dostudujete VŠ?

ano

ne

4. Jaký máte názor na celoživotní vzdělávání?

nevím, co to je

není pro mě důležité, nechci se celoživotně vzdělávat

toto vzdělání je důležité

chci se celoživotně vzdělávat

5. Myslíte si, že je důležité umět více cizích jazyků?

ano

ne

6. Kolik cizích jazyků byste se chtěli naučit?

žádný, český jazyk mi stačí

1

2

3

4 a víc

7. Pokud byste si měli znovu vybrat střední školu, jaký obor byste zvolili?

8. Chtěli byste mít za přátele cizince?

ano

ne

9. Myslíte, že byste mohli mít za přítele/přítelkyni člověka jiné rasy?

ano

ne

10. V jakém věku byste chtěli založit rodinu (tj. pevný partnerský život, děti, zázemí)

11. Chtěli byste žít v partnerském svazku bez sňatku?

ano

ne

12. Je pro Vás důležité vdát se/oženit se?

ano

ne

13. Kolik byste chtěli dětí?

žádné

1

2

3

4 a více

14. Je pro Vás ve vztahu důležitá láska?

ano

ne

15. Je podle Vás morální žít ve vztahu s partnerem, kterého nemilujete, kvůli penězům?

ano, žil/a bych v takovém vztahu

nežil/a bych v takovém vztahu, ale neodsuzuji to

ne, je to nemorální

16. Vyberte, kde byste chtěli bydlet:

malý byt (garsoniéra/ 1+kk/ 1+1/ 2+kk)

velký byt (2+1/ 3+1/ 4+1 a větší)

dřevostavba

menší domek

větší dům/ vila

17. Vyberte, kde byste chtěli žít:

centrum velkoměsta
periferie velkoměsta
menší město
vesnice
samota v přírodě

18. V jakém oboru byste chtěli pracovat?

19. V jaké pozici byste chtěli pracovat?

podřízený
nadřízený
soukromý podnikatel/ živnostník (bez podřízených i nadřízených)

20. Kolik kilometrů denně byste byli ochotni dojíždět do práce?

0-10 km (dostupné pěšky nebo MHD)
více (napiš kolik)

21. Byli byste ochotni se kvůli práci odstěhovat do zahraničí?

ano
ne

22. Byli byste ochotni se kvůli partnerově/partnerčině práci přestěhovat?

ano
ne
nevím, podle okolností

23. Vzdali byste se práce kvůli partnerovi/partnerce nebo dětem?

ano
ne

24. Dělali byste práci, která by Vás nebavila?(např. kvůli penězům, dostupnosti z domova aj.)

ano
ne

25. Dělali byste práci, která by byla na nižší pozici, než odpovídá úroveň Vašeho vzdělání?

ano
ne

26. Kolik hodin denně byste chtěli pracovat v zaměstnání?

27. Vyberte, co byste byli ochotni podstoupit:

vzít si práci na dopracování domů
pracovat i o víkendech
pracovat i v noci
nic z toho bych nepodstoupil/a

28. Jaký byste si představovali měsíční plat?

29. Byli byste ochotni se kvůli komfortu zadlužit?

ano
ne

30. Je pro Vás důležité, jak vypadáte?

ano
ne

31. Jste ochotni investovat do své vizáže, image?

ano
ano, ale pouze částečně
ne

32. Podstoupili byste plastickou nebo estetickou operaci (ne, ze zdravotních důvodů)?

ano
ne

33. Záleží Vám na tom, co si o Vás myslí ostatní?

ne, je mi to jedno
ano, zajímá mě to, ale nenechám se tím ovlivnit
ano, zajímá a nechám se tím velmi ovlivnit

34. Zkuste v pár větách vystihnout, čeho byste chtěli v životě dosáhnout.

35. Pokuste se pár větami popsat, jak si reálně představujete sami sebe za 20 let.

36. Co si představujete pod pojmem životní cíl?

37. Proč je podle Vás dobré mít vytyčené nějaké cíle?

38. Očíslujte stupnicí 1(nejvíc) – 6(nejmíň), jak jsou pro Vás v životě důležité tyto hodnoty:

zdraví

peníze

rodina

přátelé

hobby a zábava

dobré zaměstnání